

Nr 221.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; given Stockholms slott den 29 mars 1946.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester; samt

2) lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.**

Härigenom förordnas, att 7, 12 och 18 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

Semester utgår med en dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar, och med ytterligare en halv dag för varje sådan månad, därest arbetstagaren vid månadens ingång ej fyllt aderton år. Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag — — — till godo.

Dag, under — — — sådan dag.

Om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

12 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket b)—d) och tredje stycket skall jämföras med tid å vilken arbete utförts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semestertiden tolv dagar, och är rätten till sådan längre semester grundad på att arbetstagaren vid semesterrättens förvärvande ej fyllt aderton år, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

Vad i andra stycket föreskrivits skall, i vad avser semestertid utöver sex dagar, icke gälla beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lant-hushåll, såframt arbetstagaren vid tiden för semesterns början fyllt aderton år.

Semester för — — — svensk hamn.

18 §.

Semesterlönen för arbetstagare, som avses i 4 §, utgör fyra procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under de kalenderkvartal eller däremot enligt 17 § svarande perioder av kvalifikationsåret, för vilka rätt till semesterlön föreligger, samt ytterligare två procent av arbetsinkomsten för kvartal eller period, vid vars ingång arbetstagaren ej fyllt aderton år.

Beträffande arbetstagare, varom här är fråga, skall vad i 14 § tredje stycket och 15 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Semesterlönen skall — — — dess utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag sådan ökad semesterrätt som avses i lagen kan förvärfvas.

Vad i 12 § andra stycket andra punkten nya lagen är stadgat skall icke tillämpas med avseende å arbetstagare, som enligt avtal, gällande för viss vid lagens ikraftträdande ännu icke tilländalupen tid, är berättigad till längre semester än tolv dagar.

F ö r s l a g

till

L a g

om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Semester, vartill rätt förvärvats enligt lagen om semester, skall i den omfattning som i denna lag sägs utgå med ett förhöjt antal semesterdagar, därest arbetstagaren under kvalifikationsåret utfört

- 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott,
- 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län,
- 3) arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infallit mellan klockan 22 och klockan 6,
- 4) arbete, däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsatts i mörkrum, eller
- 5) arbete, däri arbetstagaren utsatts för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne.

2 §.

För varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagare för arbetsgivarens räkning å minst sexton dagar utfört i denna lag avsett arbete, utgår semestern med en och en halv dag om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 1)—4), samt med tre dagar om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 5). Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med avseende å semester, som utgår enligt första stycket, skola bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena lagen om semester äga motsvarande tillämpning. Därvid skall iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar endast därest han omedelbart före och efter semestern utfört sådant arbete, som berättigar honom till dylik förhöjning, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, varom förmäles i 7 § andra stycket b)—d) lagen om semester, icke må räknas arbetstagaren till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar, därest sådant arbete, som berättigar arbetstagaren till dylik förhöjning, uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

3 §.

På begäran av domstol eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är sådant, som avses i denna lag.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, som i första stycket sägs, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

4 §.

Om semester, som utgår med tillämpning av denna lag, gäller i övrigt vad i lagen om semester är stadgat. Utan hinder av vad i 12 § nämnda lag är föreskrivet om att semestern skall utgå i ett sammanhang må dock, såframt arbetsrådet så medgivit på grund av att sammanhängande semester skulle medföra avsevärd olägenhet för företags drift, semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag sådan ökad semesterrätt som avses i lagen kan förvärfvas.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22
februari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Mossberg fråga angående *lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare* samt anför därvid följande.

Sedan jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1942 särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa en allmän och förutsättningslös översyn av 1938 års semesterlagstiftning, uppdrog Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 åt de sakkunniga — vilka antagit benämningen 1942 års semesterkommitté — att företaga en omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov. Sedermera uppdrog Kungl. Maj:t den 6 april 1945 åt kommittén att verkställa utredning av frågan om utvidgning av ungdomens semestertid och dess förläggande till den därför lämpligaste tidpunkten samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag vartill utredningen kunde föranleda. Till fullgörande av de sålunda erhållna uppdragen har kommittén — som den 30 november 1944 avlämnade det betänkande angående ändrad semesterlagstiftning, vilket ligger till grund för den under sistlidet år genomförda nya semesterlagen — med skrivelse den 15 december 1945 överlämnat betänkande med förslag till lagstiftning om längre semester för vissa arbetstagare (statens offentl. utredn. 1945: 59). Förslaget innebär utsträckning av den lagstadgade semesterns längd dels för arbetstagare, vilka utföra vissa särskilt pressande eller hälsofarliga arbeten, och dels för ungdom under aderton år.

Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, kommerskollegium — som bifogat utlåtanden av samtliga handelskammare i riket utom Gotlands handelskammare samt av fullmäktige i jernkontoret, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges segelfartygsförning u. p. a. och svenska sjöfolksförbundet — lantbruksstyrelsen, statskontoret, riksförsäkringsanstalten, arbetsrådet, generalpoststyrelsen, järn-

vägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, domänstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län, arbetsmarknadskommissionen, skolöverstyrelsen, fritidsnämnden och försvarets avtalsnämnd ävensom av svenska landstingsförbundets och svenska stadsförbundets styrelser, svenska arbetsgivareföreningen, handelns arbetsgivareorganisation, bankernas förhandlingsorganisation, försäkringsbolagens förhandlingsorganisation, kooperationens förhandlingsorganisation, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges konditorförening, svenska lantarbetsgivareföreningen, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges skogsägareförbund, föreningen skogsarbeten, Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, Sveriges redareförening, kooperativa förbundet, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, hembiträdesföreningarnas centralkommitté, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och Sveriges läkarförbund.

Sedan ärendet härefter varit föremål för ytterligare övervägande inom socialdepartementet, anhåller jag nu att få anmäla detsamma, därvid jag till en början torde få lämna en kort redogörelse för innehållet i gällande semesterlagstiftning.

Huvuddragen av 1945 års semesterlagstiftning.

Lagen den 29 juni 1945 om semester, vilken trätt i kraft den 1 januari 1946, har — liksom den tidigare semesterlagen av 1938 — karaktären av en minimilagstiftning med lika förmåner för alla arbetstagare. Lagen är tillämplig å alla arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter om semester. Från lagens tillämpning är vidare undantagen arbetstagare, som är medlem av arbetsgivarens familj eller som avlönas uteslutande genom andel i vinst.

Semesterns längd bestämmes enligt semesterlagen i princip blott av den tid arbetstagaren arbetat under det s. k. kvalifikationsåret, d. v. s. i regel kalenderåret näst före det varunder semestern åtnjutes. Semester utgår sålunda med en dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst 16 dagar. Med dag, å vilken arbete utförts, skall i viss omfattning jämföras dag, varunder arbetstagaren icke deltagit i arbete. I syfte att ge arbetstagarna minst två veckors ledighet har föreskrivits att i semestern icke skola inräknas söndagar. Arbetstagare, som har att utföra sitt arbete jämväl å söndag, äger åtnjuta ledighet från arbetet å söndag, som infaller under eller omedelbart efter semestern, ehuru sådan dag ej skall inräknas i semestern. Är arbetstagaren berättigad till ledighet från arbetet å annan veckodag än söndag och

infaller dylik ledighetsdag under semestern, skall den inräknas i denna. I enlighet med den grundtanke, varpå lagen bygger, äro bestämmelserna om viss tids semester av tvingande natur. En arbetstagare kan således icke med laga verkan avstå från rätt till semester eller gå med på mindre förmåner än lagen ger honom. Däremot kan en arbetsgivare själfvallet genom avtal tillförsäkra sina arbetstagare längre semester än den i lagen såsom minimum föreskrivna. Där för arbetstagare i någon yrkesgrupp med hänsyn till anställningens art eller varaktighet, anställningsort, levnadsålder eller andra sådana omständigheter längre semester än den lagstadgade i allmänhet utgår, skall dylik sedvänja i fråga om semesterns längd också lända till efterrättelse för arbetstagarna i yrkesgruppen.

I fråga om tidpunkten för semestern gäller, att arbetsgivaren äger bestämma när semester skall utgå. Därvid skall iakttagas, att semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Semestern bör, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lanthushåll skall dock vad nu sagts om att semestern skall utgå i ett sammanhang icke gälla, i vad avser semestertid utöver sex dagar.

Vissa arbetstagare äro icke berättigade till semester utan äga i stället uppbära särskild semesterlön. Detta gäller s. k. okontrollerade arbetstagare, d. v. s. arbetstagare som utföra arbetet i sitt hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande. Såsom exempel å dylikt arbete må nämnas skogsarbete, betskötsel och hemarbete. Semesterlön till okontrollerad arbetstagare skall utgå för varje sådant kalenderkvartal av kvalifikationsåret, varunder arbetstagarens arbetsinkomst hos arbetsgivaren uppgår till belopp, motsvarande minst 16 gånger den genomsnittliga dagsförtjänsten å orten för arbete av den art, varom är fråga, under en arbetstid av 8 timmar. Börjar kvalifikationsåret vid annan tidpunkt än kvartalsskifte, skall beräkningen grunda sig å envar av de perioder om 3 månader som, räknade från början av kvalifikationsåret, falla inom detta. Semesterlönen utgör 4 procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under de kalenderkvartal eller däremot svarande perioder av kvalifikationsåret, för vilka rätt till semesterlön föreligger. Semesterlönen skall utbetalas till arbetstagaren senast den 30 juni näst efter kvalifikationsårets utgång eller, om kvalifikationsåret utlöper efter den 30 april, senast två månader efter dess utgång.

Upphör arbetstagarens anställning innan han åtnjutit semester eller semesterlön, vartill han förvärvat rätt, skall han erhålla ersättning därför (semesterersättning) enligt i lagen närmare angivna grunder.

Mål som avse tillämpningen av semesterlagen skola upptagas och avgöras av allmän domstol; dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen.

Tidigare behandling av frågan om differentiering av semesterns längd.

Frågan om differentiering av semesterns längd har vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet.

Enligt det av *kommittén angående privatanställda* år 1935 avgivna förslaget till lag om arbetsavtal (SOU 1935: 18) borde arbetstagarna i fråga om bland annat semesterns längd uppdelas i tre grupper allt efter arten av den befattning, som vederbörande arbetstagare innehade, och det arbete han hade att utföra.

1936 års *semestersakkunniga* avstyrkte däremot i sitt betänkande (SOU 1937: 49) införandet i lagstiftningen av bestämmelser, som kunde innebära en uppdelning av arbetstagarna i särskilda grupper med olika semesterför-månar. De sakkunniga framhöllo emellertid, att behovet av semester otvivel-aktigt vore växlande, beroende på det slags arbete vederbörande hade, och att det ur sådana synpunkter skulle vara väl förenligt med en skyddslagstiftnings karaktär att införa en gradering av semesterns längd för olika grupper av arbetstagare.

I fråga om ungdom under 18 eller 20 års ålder uttalade de sakkunniga, att starkare skäl än eljest talade för längre semester, exempelvis tre veckor. Vid övergång från skolan till förvärvslivet finge ungdomen annars åtnöja sig med en årlig ledighet om två veckor i stället för, såsom under skoltiden, tre månader. Beträffande ungdomen torde det även vara möjligt att genomföra en bestämmelse angående förlängning av semester oberoende av anställningens art, utan att därför en alltför stark belastning komme att läggas på arbetsgivarna. De sakkunniga hade emellertid icke ansett sig kunna förordna en bestämmelse om förlängning av semestertiden för ungdomen med hänsyn till att en sådan föreskrift skulle kunna verka försvarande för dem vid sökande av anställning. I en reservation till de sakkunnigas förslag yrkades emellertid, bland annat, att i lagen måtte upptagas bestämmelser om längre semester för ungdomen.

Tanken på en differentiering av den lagstadgade semestern avvisades i den *proposition (nr 286) till 1938 års riksdag*, som ledde till antagandet av 1938 års semesterlag.

Departementschefen fann, att frågan om en kategoriklyvning kunde anses avförd från dagordningen samt anförde vidare bland annat:

Självfallet är, att samma principiella betänkligheter som mot en kategori-klyvning icke kunna göras gällande, då det är fråga om att utmäta olika semesterförmånar för skilda grupper av arbetstagare med hänsyn till konstaterad skillnad i behovet av semester. Här anmäla sig i stället sådana praktiska svårigheter, att problemet icke kan lösas, med mindre man under många år i följd verkställer ingående vetenskapliga undersökningar. Ett uppskov med en semesterlagstiftning i avvaktan på sådana undersökningar kan icke gärna ifrågasättas. Det låter sig måhända göra att beträffande en och annan skarpt avgränsad yrkesgrupp, t. ex. gruvarbetare, objektivt konstatera behov av längre semester än för andra löntagare. Beträffande det stora flertalet yrkesgrupper komma däremot för visso meningarna att bryta sig rörande det faktiska behovet av semester. — — —

Om lagen alltså upptager en och samma semestertid för alla arbetstagare, som lyckats kvalificera sig enligt de givna reglerna, innebär detta emellertid ingalunda någon nivellering eller likriktning i fråga om semesterförmånen. Den verkliga innebörden av lagens bestämmelser är endast, att statsmakterna nu förklara, att varje arbetstagare bör ha minst två veckors semester, om han arbetar hela året, och detta oberoende av vederbörandes ställning i samhället. Den enda framkomliga vägen vid en social skyddslagstiftning av den förevarandes natur torde vara att giva densamma en dylik minimikaraktär. Det står uppenbarligen även efter genomförandet av en sådan lagstiftning fritt för olika grupper av arbetstagare att genom överenskommelse med motparten förvärva sig bättre förmåner än vad lagen medger. Efter fastställandet av en allmän miniminivå torde det också komma att visa sig vara möjligt att genom förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare på ett långt smidigare sätt än som vore tänkbart i en lag tillgodose vissa grupperns objektiva påvisbara behov av en ökad semester i förhållande till den fastställda miniminivån.

Frågan om en differentiering av semesterns längd blev icke föremål för närmare diskussion i samband med lagens antagande.

Vid 1944 års riksdag framställdes yrkanden om en utsträckning av semesterns längd för vissa arbetstagargrupper. I ett par *motioner* (I: 75 och II: 120) hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag till tre veckors semester för samtliga gruvarbetare i Norrbotten och Västerbotten samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet. I en annan motion (II: 77) yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté måtte erhålla i uppdrag att verkställa utredning och framlägga förslag till lagstadgad semester om minst tre veckor för samtliga gruvarbetare i Lappland samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde i sitt utlåtande (nr 7) bland annat:

»Vid lagens tillkomst behandlades spørsmålet om differentiering av semesterns längd i stort. Övervägandena gingo ut på huruvida det var möjligt att åstadkomma en rättvis gradering över hela linjen. Utskottet inser, att frågan med en sådan utgångspunkt måste vara praktiskt olösbar. Enligt utskottets åsikt torde det emellertid kunna övervägas att giva frågeställningen en mera begränsad innebörd. Utskottet kan icke helt frigöra sig från tanken, att det skulle vara möjligt att urskilja ett begränsat antal grupper av arbetstagare, vilkas arbete är så pressande, att deras rekreationsbehov rent objektiva måste framstå som avsevärt större än alla andra arbetstagaras. Här synes i främsta rummet böra nämnas gruvarbetare under jord. Om en sådan avgränsning kunde åstadkommas, synes det icke kunna anses oförenligt med semesterlagstiftningens karaktär, att vissa grupper privilegierades med avseende å semesterns längd, medan alla övriga trots variationer i semesterbehovet behandlades lika. Då de förväntningar som vid lagens tillkomst hystes beträffande möjligheten för arbetargrupper med pressande arbete att avtalsvägen uppnå förbättring av semestervillkoren icke torde ha uppfyllts i någon större utsträckning, anser utskottet det angeläget, att en omprövning kommer till stånd beträffande möjligheten och lämpligheten av en differentiering av den lagstadgade semesterns längd med hänsyn till behovet därav. En undersökning härutinnan torde emellertid kunna begränsas på sätt utskottet antytt

här ovan. Undersökningen synes lämpligen böra anförtros åt 1942 års semesterkommitté.»

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté erhöle uppdrag att verkställa omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov.

Härutöver har i skrivelse till Kungl. Maj:t eller till kommittén gjorts åtskilliga framställningar om en differentiering av semestern. Bland annat ha Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbunds verkställande utskott och Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt i skrivelse den 27 februari 1945 gjort framställning om utvidgning av ungdomens semestertid och dess förläggning till den därför lämpligaste tidpunkten. För de inkomna skrivelserna och deras innehåll har närmare redogörelse lämnats i semesterkommitténs betänkande.

Semesterkommitténs betänkande.

Till utredning av frågan om en differentiering av semestern efter behovsynpunkt har kommittén föranstaltat om vissa undersökningar.

Genom medverkan av riksförsäkringsanstalten har kommittén från yrkesinspektörer och andra tillsynsorgan inom arbetarskyddet införskaffat uppgifter om vissa grupper av arbetstagare, vilkas arbetsförhållanden enligt uppgiftslämnarnas mening vore så pressande, att deras rekreationsbehov framstode såsom avsevärt större än flertalet andra arbetstagargrupper. På grundval av denna undersökning (*yrkesinspektionens undersökning*) har därefter beträffande vissa arbetstagargrupper kommittén låtit undersöka, huruvida arbetets pressande karaktär återspeglade sig i större sjuklighet för dessa grupper än för andra arbetargrupper. Denna undersökning (*sjuklighetsundersökningen*) omfattade bland andra gruvarbetare, sprängämnesarbetare, treskiftsarbetare, typografer med nattarbete och sjuksköterskor. Vidare har kommittén låtit medicine doktorn Axel Ahlmark, vilken såsom expert biträtt kommittén, utföra en undersökning rörande arbetstagares rekreationsbehov ur medicinska synpunkter. I denna undersökning (*den medicinska undersökningen*), som avser både arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete och ungdomen, ingår en rundfråga till ett stort antal av landets läkare — huvudsakligen tjänsteläkare — med begäran om deras uttalanden i vissa hithörande spörsmål. Slutligen har kommittén genom en rundfråga till olika arbetsgivarorganisationer sökt vinna utredning om de olägenheter för näringslivet, som skulle kunna uppkomma vid en förlängd semester för vissa grupper av arbetstagare. Över de från arbetsgivarorganisationerna inkomna svaren har kommittén inhämtat yttrande från motsvarande arbetstagersammanslutningar.

Under erinran, att den semester av två veckors längd, som den gällande semesterlagen tillförsäkrat arbetstagare med arbete hela året, utmätts efter

ett antaget allmänt minimibehov, har semesterkommittén förklarar, att de undersökningar kommittén verkställt gäve vid handen, att arbetstagarna i stor utsträckning hade behov av längre semester. Mot en generell höjning av den lagstadgade semestern har kommittén emellertid funnit starka betänkligheter av ekonomisk art möta. Dessa betänkligheter syntes däremot icke kunna tillmätas samma betydelse, därest i fråga om förlängning av semestertiden sikte blott toges på ett begränsat antal grupper av arbetstagare. Spörsmålet torde härmed närmast gälla, huruvida det kunde anses lämpligt att i avbidan på den tidpunkt, då en allmän förbättring av semesterförmånerna bleve möjlig, tillförsäkra vissa arbetstagargrupper en mot deras verkliga rekreationsbehov bättre anpassad semester, medan däremot övriga grupper trots att vissa av dem jämväl hade ett ökat semesterbehov lämnades åsido. Den omständigheten, att samtliga arbetstagare icke nu kunde beredas bättre semesterförmåner, borde icke utgöra hinder mot att sådana arbetstagare, vilkas semesterbehov uppenbarligen i avsevärd grad överstege flertalets behov av semester, i lag tillförsäkrades en förlängd semester. Att en dylik begränsad differentiering av semesterns längd skulle förrycka semesterlagens karaktär av minimilagstiftning syntes icke med fog kunna göras gällande.

I fråga om de omständigheter kommittén funnit böra vara vägledande för en differentiering av semestern ur behovssynpunkt har kommittén anfört följande.

Arbetstagarnas behov av semester har i allmänhet sin grund däri, att arbetet i fysiskt eller psykiskt avseende åstadkommer en nedsättning av kroppens funktionsförmåga, som icke avhjälpes med de dagligen och veckovis inträffande uppehållen i arbetet. Givet är, att ju mer påfrestande arbetet är, desto större blir den trötthetsrest, som semestern avser att så vitt möjligt borttaga.

Kommitténs undersökningar visa, att arbetstagare, som äro sysselsatta med i fysiskt eller psykiskt avseende särskilt pressande arbete, ofta ådraga sig mer eller mindre framträdande men, som yppa sig i allmän fysisk eller psykisk trötthet eller ock i förslitning av eller funktionsrubbing i viss kroppsdel eller visst organ. Till följd av att dessa men icke kunna avhjälpas av den dagliga vilan och veckoledigheten uppstår i regel en oavbruten pålagring av tröttheten, som i vissa fall kan leda till överansträngning eller ohälsa.

Det står för kommittén klart, att i den mån det genom medverkan av arbetarskyddet eller ändring av arbetsförhållandena är möjligt att förebygga sådana skadliga verkningar, som orsakas av särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, anordningar eller åtgärder i sådant syfte i första hand böra vidtagas. Åtgärder, som förhindra uppkomsten av skadeverkningar, måste självfallet vara att föredraga framför sådana, som blott avse att upphäva eller lindra följderna av redan inträdd skada. Det är emellertid givet, att man blott i viss utsträckning kan förebygga skadliga verkningar av arbetsförhållandena. Vissa arbeten äro nämligen till sin natur sådana, att förebyggande skyddsanordningar icke kunna vidtagas. Gruvarbete under jord, för att taga ett exempel, anses särskilt påfrestande bland annat av den anledningen, att det försigår å instängd, osund arbetsplats under markytan. Detta förhållande kan man tydligen icke komma till rätta med genom några skyddsåtgärder. I fråga om

vissa andra arbeten kan man på teknikens nuvarande ståndpunkt icke alls eller blott delvis förhindra skadliga verkningar av arbetsförhållandena; även med användande av de mest moderna skyddsåtgärder uppkomma stegrade trötthetssymtom eller kvarstå i organismen verkningar av giftiga eller eljest farliga ämnen. Den radikala utvägen att förbjuda arbete, som genom sin särskilt pressande eller hälsofarliga karaktär är vådligt, kan blott undantagsvis tillgripas, när andra samhällliga intressen ofta kräva att arbetet blir utfört.

Det finnes sålunda och kommer, såvitt nu kan bedömas, även i fortsättningen att finnas arbetstagare, vilka såsom en följd av sina arbetsförhållanden drabbas av men i fysiskt eller psykiskt avseende. I de fall, dylika men genom en längre tids ledighet från arbetet kunna bringas att försvinna eller i varje fall väsentligt lindras, måste en förlängd semester vara sakligt motiverad. Däremot kan — åtminstone principiellt sett — så icke anses vara förhållandet i de fall, då av arbetsförhållandena föranledda skador över huvud icke påverkas i gynnsam riktning av ens en tämligen lång tids avbrott i arbetet. Längre semester lär sålunda medicinskt sett icke ha någon verkan å de sjukliga förändringar, som föreligga vid stendammslunga i mera framskridet stadium. En annan sak är, att ur rent humanitära synpunkter en längre semester kan vara motiverad även i sådana fall som de sistnämnda.

De nu utvecklade synpunkterna innebära, att enligt kommitténs mening skäl föreligga för en utökning av semestertiden i de fall, där arbetstagaren till följd av arbetsförhållandena lider allvarligt men av beskaffenhet att kunna avhjälpas eller åtminstone väsentligt lindras genom en längre tids avbrott i arbetet samt åtgärder till förebyggande, helt eller till väsentlig del, av menets uppkomst icke stå till buds eller lämpligen kunna vidtagas.

Beträffande frågan vilka grupper av arbetstagare, som borde komma i åtnjutande av förlängd semester, har kommittén ansett, att man tills vidare borde begränsa sig till ett mindre antal av dessa grupper. Kommittén har framhållit, att ju flera arbetstagargrupper som togs med, desto större bleve gränsskiktet till de grupper som fölle utanför, varjämte i motsvarande grad de oundvikliga svårigheterna vid lagstiftningens tillämpning i praktiken ökades. Olägenheterna för näringslivet bleve också större allt efter som antalet grupper utökades.

Med denna utgångspunkt och med beaktande av de allmänna synpunkterna har kommittén funnit följande arbetstagare böra tillförsäkras rätt till förlängd minimisemester, nämligen arbetstagare som utföra 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott, 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län, 3) nattarbete, 4) arbete i mörkrum och 5) arbete, däri arbetstagaren utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen. Kommittén har till diskussion upptagit frågan om beredande av längre semester även för åtskilliga andra arbetstagargrupper — däribland jämväl treskiftsarbetare — men på anförda skäl funnit dessa icke böra för närvarande medtagas vid införandet av bestämmelser om längre semester för vissa arbetstagare.

I fråga om längden av den semester som borde tillförsäkras de av förslaget omfattade arbetstagargrupperna har kommittén för sin del funnit att en förlängning av semestern till tre veckor i allmänhet borde ske. För arbetstagare, som vore sysselsatta med radiologiskt arbete, syntes dock en ännu längre semester vara motiverad. Den medicinska erfarenheten utvisade

nämligen, att den strålning, som dessa arbetstagare vore utsatta för, hade så djupgående verkningar, att det mått av ledighet, som erfordrades för att återställa organismen, måste sättas väsentligt högre än för de övriga grupperna. En semester om sex veckor vore här påkallad.

I fråga om behovet av en förlängd semester för ungdomen har semesterkommittén anfört följande.

Ungdomen befinner sig i ett utvecklingsstadium, då kroppen ej nått full styrka och mognad, vilket gör att ungdomen ej har samma motståndskraft mot ansträngningarna i arbetet som vuxna arbetstagare utan lättare röner inverkan av de skadliga momenten i arbetet. De unga ha ej heller samma vana som vuxna vid ihållande arbete; de tröttna fortare och fordra oftare vila och omväxling. Detta gäller dock icke undantagslöst. Det finnes unga arbetstagare, som äro tidigt utvecklade och tåla arbetets påfrestningar lika bra som vuxna, liksom det förekommer arbetsförhållanden av så lindrig beskaffenhet, att de knappast kunna utöva någon skadlig verkan på ungdomen. Allmänt sett torde det emellertid förhålla sig så, att ungdomen är mera känslig och mottaglig för arbetets skadliga inflytelser än de äldre och att ungdomen på grund härav har behov av längre tids årlig avkoppling från arbetet än de vuxna. Av betydelse i förevarande hänseende är också, att övergången från skolan med dess långa ferier till förvärvslivet med dess korta ledigheter icke göres alltför tvär. Den omställning av levnadsvanor, som denna övergång medför, bör göras så mjuk som möjligt utan att åsidosätta andra intressen och hänsyn. Ett annat skäl till längre semester för ungdomen är att unga arbetstagare ej sällan vid sidan av sitt yrkesarbete bedriva studier för sin utbildning och härigenom få större behov av rekreation. Av sociala skäl kan det vidare vara motiverat, att ungdomar, som för sin försörjning tidigt måste söka sig förvärsarbete, i fråga om ledighet i icke alltför hög grad försättas i sämre ställning än sådana av sina tidigare skolkamrater, som äro i tillfälle att fortsätta sina studier. Åtskilliga omständigheter tala sålunda bestämt för att unga arbetstagare böra beredas längre semester än som för närvarande tillmätts för arbetstagare i allmänhet.

Kommittén har härefter anfört följande.

Liksom längre semester för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete är en utökad semester för ungdomen att betrakta som en komplettering av arbetarskyddet. Gällande arbetarskyddslag innehåller i åtskilliga avseenden skärpta bestämmelser för minderåriga (arbetstagare under 18 år). I lagen stadgas sålunda bland annat förbud mot att använda minderåriga i vissa farliga arbeten och i nattarbete samt obligatorisk årlig läkarbesiktning av minderåriga i viss sysselsättning. Även arbetstidslagstiftningen tager ur skyddssynpunkt särskild hänsyn till ungdomen. Visserligen göres i fråga om den ordinarie arbetstiden ingen skillnad mellan olika åldersgrupper, men arbetsgivarens möjligheter att uttaga övertid äro inom de flesta yrkesområden avsevärt mera begränsade i fråga om minderåriga än beträffande vuxna arbetstagare.

Genom en effektivisering av arbetarskyddet skulle man säkerligen kunna uppnå vissa resultat, när det gäller att genom förebyggande åtgärder förhindra, att ungdomen ådrager sig ohälsa eller skada på grund av arbetsförhållandena. De resultat, som därmed skulle vinnas, kunna dock icke bli till fyllest. Däremot synes det icke uteslutet, att större verkan i förevarande avseende skulle kunna nås genom en sänkning av den ordinarie arbetstiden för ungdomen. Då ungdomen är sysselsatt inom de flesta näringsgrenarna, skulle emellertid en åtgärd av detta slag med all sannolikhet komma

att för näringslivet medföra betydande svårigheter av driftsteknisk natur. Härtill kommer att en begränsning av ungdomens arbetstid skulle bli oförmanlig för ungdomen själv. En sänkning av arbetsinkomsten bleve ofrånkomlig, och arbetsgivarna skulle bli obenägna att använda ungdomlig arbetskraft. Nämnas må, att enligt vad kommittén under hand inhämtat 1938 års arbetarskyddskommitté, som till behandling haft frågan om en sänkning av arbetstiden för minderåriga, icke anser sig böra förorda en sådan sänkning. I detta läge ter sig en förlängning av ungdomens semester som en rationell komplettering av andra åtgärder till ungdomens skyddande. Vad som icke står att vinna genom skyddsåtgärder i arbetet och begränsning av arbetstiden torde kunna ernås genom en förlängning av ungdomens semester. Såsom förut framhållits är en dylik förlängning motiverad jämväl av skäl som icke omedelbart sammanhånga med arbetsförhållandena. Någon fara för att arbetsgivarna vid ökad semester för ungdomen skulle använda yngre arbetskraft i minskad omfattning torde ej föreligga.

Beträffande åldersgränsen för den förlängda ungdomssemesteren har kommittén anfört, att det uppenbarligen icke kunde sättas i fråga att låta gränsen bli beroende av det individuella semesterbehovet utan att i stället en enhetlig gräns måste sättas efter vad som genomsnittligt sett kunde anses riktigt. Med ledning av svaren på den rundfråga till olika läkare som ingått i den av kommittén föranstaltade medicinska undersökningen har kommittén ansett ett ökat semesterbehov för ungdomen föreligga åtminstone till dess 18-årsåldern uppnåtts.

I anslutning till resultatet av den medicinska undersökningen har kommittén i fråga om längden av ungdomssemesteren föreslagit att ungdomar för arbete, som de utföra till dess de fyllt 16 år, skola erhålla rätt till en årlig semester av fyra veckor samt för arbete, som de därefter utföra till dess de fyllt 18 år, skola erhålla rätt till en årlig semester av tre veckor. Härmed har kommittén jämväl velat tillgodose önskemålet att göra övergången från skolarbetet till förvärvsarbetet så mjuk som möjlig.

De skäl som åberopats för en förlängd semester åt ungdom har kommittén funnit även tala för att ungdomarna i okontrollerat arbete erhålla rätt till förhöjd semesterlön i motsvarande proportion.

I fråga om verkningarna för näringslivet av en förlängning av semestertiden för vissa grupper av arbetstagare har kommittén sökt vinna utredning genom den i det föregående omnämnda rundfrågan till olika arbetsgivarorganisationer. Om resultatet av denna undersökning — som avsett ett stort antal arbetstagargrupper — har kommittén anfört följande.

Av rundfrågan framgår, att ökad semester för de däri förtecknade arbetstagargrupperna enligt arbetsgivarnas mening kommer att medföra ej obetydliga svårigheter för näringslivet. Detta synes främst vara fallet, därest treskiftsarbetare erhålla rätt till förlängd semester. Det har sålunda i fråga om massaindustrin anförts, att en treveckorsemester för dessa arbetare skulle medföra totalt driftsstopp under motsvarande tid. Från andra håll har påpekats, att olägenheterna skulle bestå i driftsinställelse i de avdelningar, som äro direkt berörda av den ifrågasatta ökningen av semestern, och driftsminskning i övriga avdelningar under den ökade semestertiden. De ekonomiska konsekvenserna av semesterförlängningen skulle bli av den storleks-

ordning, att företagens konkurrensförmåga avsevärt försämrades. I fråga om andra arbetstagargrupper än treskiftsarbetare synas enligt svaren svårigheterna för näringslivet med förlängd semester icke vara lika uttalade. — I åtskilliga fall har angivits, att det nuvarande läget på arbetsmarknaden förhindrar insättandet av reserver, en åtgärd, som, om den stode till buds, skulle minska olägenheterna. Det påpekas från andra håll, att de arbetstagarare, varom här är fråga, ofta ha speciell utbildning och att därför särskilda svårigheter föreligga att anskaffa kompetenta ersättare. — De flesta arbetsgivarorganisationerna ha uppgivit, att en uppdelning av den utökade semestern på olika årstider skulle medföra en minskning av olägenheterna. Vissa organisationer göra dock gällande, att en uppdelning icke skulle få sådan verkan.

Åtskilliga av de hörda arbetstagarorganisationerna vitsorda, att en differentiering av semestern skulle medföra svårigheter av den art, som angivits av arbetsgivarorganisationerna, men göra gällande, att olägenheterna överdrivits samt att desamma genom åtgärder av olika slag i större eller mindre omfattning kunna övervinnas. Svenska metallindustriarbetareförbundet finner en differentiering av semestern vara möjlig att genomföra men uttalar dock, att densamma — hur den än företages — kommer att ge anledning till missnöje och motsättningar mellan parterna på arbetsmarknaden. Förbundet anser därför, att sådan differentiering, som kommittén ifrågasatt, icke bör genomföras samt att förändring av semesterns längd i stället bör ske på så sätt, att den lagstadgade semestern ökas för samtliga arbetstagarare från nuvarande 12 till 18 dagar.

Kommittén har på grundval härav ansett det otvivelaktigt att en utökad semester för alla de grupper av arbetstagarare, som framkommit vid kommitténs undersökningar, skulle medföra betydande ekonomiska och tekniska svårigheter för näringslivet. Om emellertid räckvidden av den förlängda semestern begränsades på sätt kommittén föreslagit och bestämmelserna erhöle en utformning, som medgäve en smidig tillämpning, syntes de olägenheter som kunde uppkomma för näringslivet icke behöva tillmätas avgörande betydelse.

Beträffande verkningarna för näringslivet av en utökad ungdomssemester har kommittén anfört följande.

Av arbetsgivarorganisationernas svar på rundfrågan framgår, att de olägenheter för näringslivet, som en utökad semester för ungdomen skulle medföra, i stort sett äro av samma natur som de, vilka ansetts skola uppkomma vid införandet av längre semester för arbetstagarare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Från flera håll påpekas, att de unga ofta ha sådan sysselsättning, att äldre arbetstagarare äro direkt beroende av de unga i sitt arbete. Längre semester för de unga arbetstagararna skulle därför kunna verka störande på driften i sådana avdelningar, där båda kategorierna av arbetstagarare äro sysselsatta. I vissa fall skulle dylika störningar kunna leda till stockningar i produktionen och fördyring av densamma. Av åtskilliga arbetsgivarorganisationer framhålles, att svårigheterna skulle minska i avsevärd grad, om ersättare funnes, som kunde rycka in under tiden för ungdomens utökade semester. Med nuvarande läge på arbetsmarknaden vore denna utväg emellertid i det närmaste stängd. Enligt de gjorda uttalandena på denna punkt skulle det beträffande svårigheterna att få ersättare för arbetstagarare med förlängd semester föreligga en viss skillnad mellan å ena sidan arbetstagarare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete och å andra sidan unga arbetstagarare. För förstnämnda arbetstagarares del vore frå-

gan närmast av kvalitativ natur, i det dessa arbetstagare ej sällan vore specialutbildade och ur den synpunkten svårare att ersätta även vid en viss tillgång på ledig arbetskraft. För ungdomens del däremot vore problemet att anskaffa ersättare mera av kvantitativ natur, i det att det här gällde att anskaffa ett relativt stort antal okvalificerade arbetstagare.

Det må framhållas, att svaren å rundfrågan i första hand äro avgivna under den förutsättningen att ungdomen skulle intill 20 års ålder erhålla en semester av fyra veckor, såsom regel sammanhängande och förlagd till sommartiden. Skulle däremot åldersgränsen sättas till 18 år, semesterns längd bestämmas till tre veckor och en uppdelning av densamma på olika årstider medgivnas, komme enligt vad som framgår av svaren olägenheterna för näringslivet att minska i ej oväsentlig omfattning.

I yttrandena över svaren å rundfrågan vitsordas från arbetstagarhåll, att utökad semester för ungdomen skulle medföra vissa svårigheter för näringslivet. Det göres emellertid gällande av åtskilliga organisationer, att svårigheterna av arbetsgivarna överdrivits. Det påpekas bland annat, att äldre arbetstagare ej äro beroende av unga arbetstagare i så stor utsträckning som arbetsgivarna påstått. Vidare antydes, att svårigheterna kunna minskas genom vidtagande av lämpliga åtgärder.

För egen del har kommittén funnit det icke kunna förnekas, att en förlängning av ungdomens semesterlid skulle komma att för näringslivet medföra olägenheter av driftsteknisk natur. Dessa olägenheter syntes i viss mån vara likartade med dem som kunde uppkomma vid en förlängning av semestern för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Olägenheterna vid en förlängd ungdomssemester syntes dock i vissa avseenden vara mindre. Unga arbetstagare vore sålunda — åtminstone vad beträffade arbetstagare under 18 år — i ej oväsentlig utsträckning sysselsatta med okomplicerat arbete, vars utförande kunde överlämnas åt andra utan att dessa behövde ha särskild utbildning eller erfarenhet. Möjligheterna att erhålla ersättare för unga arbetstagare vore med hänsyn härtill i allmänhet större än när det gällde att ersätta äldre arbetstagare. Å andra sidan finge förlängd semester för ungdomen i kvantitativt avseende relativt stor betydelse, då antalet arbetstagare under 18 år torde uppgå till minst 100 000.

Att uppskatta de merkostnader för näringslivet, som kunde vållas av en förlängd semester för ungdomen har kommittén icke ansett möjligt. Kostnadsökningen för näringslivet liksom även arten och omfattningen av olägenheterna för produktionen vore emellertid väsentligen beroende av åldersgränsen för ungdomssemestern och längden av denna. Såsom kommittén tänkt sig avgörandet härutinnan syntes nämnda kostnadsökning och olägenheter icke kunna vara av sådan storleksordning, att man fördenskull borde avstå från en förlängd semester för ungdomen.

Inom kommittén ha två ledamöter, herrar *Elfström* och *Odholm*, förklarat sig icke kunna ansluta sig till majoritetens förslag om en differentiering av semesterns längd samt därvid anfört följande.

Frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd var föremål för prövning redan vid tillkomsten av 1938 års semesterlag. Tanken på en dylik differentiering avvisades då praktiskt taget enhälligt. Frågan har nu inom semesterkommittén tagits upp från delvis nya synpunkter. Vi ha emel-

lertid funnit, att en differentiering även efter de linjer, som majoriteten föreslagit, är ägnad att väcka starka betänkligheter.

Det är nära nog omöjligt att göra en differentiering så rättvis, som måste fordras av en lagstiftning. Vilka grupper som skola utväljas, blir en svår bedömningsfråga, om vilken man kan ha olika meningar. En lagstiftning av denna art kan därför komma att vålla stor oro på arbetsmarknaden, vilket också, såsom av betänkandet framgår, vitsordats på arbetarhåll.

Allmänt sett är det dessutom ur en annan synpunkt ytterligt vanskligt att i tider av stark utveckling och stora förändringar inom det industriella livet i lag låsa fast, att vissa grupper skola ha längre semester än andra. Man är ju nu såsom aldrig förr inriktad på att genom arbetarskyddsåtgärder och rationaliseringsåtgärder minska påfrestningarna på den mänskliga faktorn i produktionslivet. Om ett arbete vid en tidpunkt ter sig särskilt pressande och till följd därav får kvalificera till längre semester, kan det om någon tid mycket väl ha förändrat karaktär på sådant sätt, att detta icke längre ter sig motiverat. På det sättet kan en lagstiftning på detta område snart komma att te sig som föga svarande mot verkligheten.

I de nämnda reservanternas yttrande har därjämte framhållits, att det komme att vålla praktiska svårigheter på arbetsmarknaden att ha grupper av arbetstagare med lagstadgad rätt till semester av olika längd, särskilt då sådana arbetstagare inom ett och samma företag utförde arbetsuppgifter, som stode i beroende av varandra. Dylika svårigheter komme att framträda inom åtskilliga betydande verksamhetsområden, särskilt med hänsyn till den längre semestern för ungdom över 16 år, men dessutom speciellt inom gruvindustrien med hänsyn till den längre semestern för gruvarbetare under jord. I yttrandet har vidare anförts följande.

Vad ungdomssemestern beträffar, är särskilt att märka, att densamma på grund av semesterns eftersläpning kommer att avse ungdomar upp till cirka 19 år. Ungdomar mellan 16 och 19 år intaga synnerligen ofta en sådan ställning i produktionen, att andra arbetare äro beroende av dem i sitt arbete. Med hänsyn härtill blir det ej sällan även med den bästa arbetsplanering tyvärr omöjligt undgå, att äldre arbetstagare permitteras för att de yngre skola erhålla sin semester. Det får icke heller förbises, att produktionsminskningen på detta sätt blir större än som skulle betingas av enbart ungdomssemestern i och för sig. Detta kan icke sägas vara en rationell ordning.

Beträffande frågan om en uppdelning av semestern har kommittén i fråga om arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete anförts följande.

När det gäller en semester, som går utöver det vanliga måttet av 12 dagar, synes det kommittén, att kravet på att semestern skall utgå i ett sammanhang icke gör sig lika starkt gällande som vid en semester om blott 12 dagar. Ett stöd för denna mening kan även hämtas av den medicinska undersökningen. Vidare måste det antagas, att i åtskilliga fall besvärligheter skulle uppstå för arbetsgivarna, om de nödgades bereda vissa av sina arbetstagare en sammanhängande ledighet, som sträcker sig utöver den vanliga semester-tiden. Kommittén har därför ansett, att i de fall, där semestern utgår med mer än 12 dagar, arbetsgivaren bör äga rätt att uppdelna semestern även utan att överenskommelse därom träffats. För att syftet med semestern ej skall förfelas bör dock viss begränsning göras i fråga om sättet för semesterns upp-

delning. Sålunda torde semestern endast få uppdelas i två perioder, av vilka den ena städse skall uppgå till minst 12 dagar. Under vardera av perioderna måste semesterdagarna givetvis utläggas i en följd. Förslaget innebär alltså, att arbetsgivare mot arbetstagarens vilja kan uppdelas en semester om exempelvis 18 dagar i en period om två veckor och en period om en vecka. Detta kan synas mindre tillfredsställande beträffande gruvarbetare i övre Norrland, vilka — för att bli i stånd att på bästa sätt utnyttja semestern — kunna vara i behov av att få denna sammanhängande. Kommittén anser sig emellertid med fog kunna förvänta, att arbetsgivare icke skall begagna sig av sin rätt enligt förslaget att uppdelas arbetstagares semester i andra fall än där så kan anses vara av driftsförhållandena oundgängligen påkallat eller ock erforderligt för att så stor del som möjligt av arbetstagarna vid ett företags skola kunna få åtminstone två veckors semester sommartid.

I fråga om den längre ungdomssemestern har kommittén i här förevarande avseende anfört följande.

Att ungdomen framför andra åldersgrupper har behov av semester under sommaren torde vara en allmänt gängse uppfattning. Denna uppfattning får också stöd av svaren från läkarna. Kommittén har haft under överbäggande, huruvida icke av medicinska skäl skyldighet — eventuellt med möjlighet till dispens — borde införas för arbetsgivarna att förlägga ungdomssemestern eller åtminstone en del därav till sommaren. Med hänsyn till produktionens intresse har kommittén dock ansett, att man borde avvakta verkan av rekommendationen om semesterns förläggning till sommartid, innan ett dylikt steg lages.

Frågan, huruvida ungdomens längre semester bör utgå i ett sammanhang har icke direkt besvarats av läkarna. Åtskilliga av dessa ha emellertid ansett, att värdet för ungdomen av en förlängd semester icke skulle minskas utan snarare ökas, om huvuddelen av semestern förlades till sommaren och en mindre del därav till vintern eller vårvintern. Den eljest sammanhängande arbetsperioden på omkring 11 månader skulle då på ett särskilt för den växande individen lämpligt sätt bli uppdelad, och den rekreation, som kunde inhämtas under vintern genom sport och idrott, hade minst samma värde som sommarsemestern. Den förvärvsarbetande ungdomen har visserligen för närvarande icke i någon större utsträckning möjlighet att använda en vintersemester till sport å annan ort. Men då det ur medicinsk synpunkt icke synes vara något att erinra mot en uppdelning av en längre semester för ungdomen och då en sådan uppdelning är ägnad att väsentligt minska näringslivets olägenheter av den längre semestern, föreslår kommittén, att en uppdelning av ungdomssemestern skall få äga rum under samma villkor som föreslagits beträffande den längre semestern för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Detta innebär, att en ungdomssemester om mer än 12 dagar får även utan överenskommelse uppdelas i två skilda perioder, av vilka den ena skall uppgå till minst 12 dagar.

Vad som sålunda ansetts böra gälla om rätt för ungdomen att få sin semester i ett sammanhang finner kommittén böra ha avseende å ungdom i varje slag av verksamhet. Den särskilda begränsning i rätten att få semestern i ett sammanhang, som gäller för arbetstagare i jordbruket och därmed likställda näringsgrenar, anser kommittén således icke böra upprätthållas för ungdomens del. Gränsen har därvid ansetts böra sättas till den tidpunkt, då 18-årsåldern uppnås. Den nu gällande begränsningen i rätten att få semestern i ett sammanhang skulle således i fortsättningen endast avse arbetstagare, som vid den tid, då semestern erhålles, fyllt 18 år.

Inom kommittén ha dess ledamöter *Adamsson, Jansson* och *Sölvén* på denna punkt varit av skiljaktig mening samt anfört följande.

Med undantag för minderåriga under 16 år samt för arbetstagare i radiologiskt arbete kommer — vid full kvalifikation — för de arbetstagare, som omfattas av kommitténs förslag, den årliga semestern att utgå med 18 dagar. Från synpunkten av arbetstagarens behov av och möjlighet till rekreation synes det oss icke kunna bestridas, att en semester, som icke överstiger denna tid, för det övervägande flertalet hithörande arbetstagare är av större värde, om den utgår i ett sammanhang än om den uppdelas å tvenne perioder. Med den begränsade räckvidd förslaget om semesterns längd för arbetstagare i pressande eller hälsofarligt arbete erhållit i fråga om av detsamma omfattade arbetsområden och yrkesgrupper torde från produktionens synpunkt några avgörande skäl ej kunna åberopas mot en regel att semestern för dessa arbetstagare skall vara sammanhängande. Beträffande arbetstagare i åldern 16 — 17 år skulle visserligen en sammanhängande treveckorssemester medföra större olägenheter av driftsteknisk natur. Det är emellertid att märka, att sammanhangsregeln är dispositiv och sålunda icke utgör hinder för avtal om semesterns uppdelning. För sådana fall, då regelns tillämpning kunde leda till driftstekniska svårigheter och föranleda tvångspermittering eller dylikt, torde man kunna utgå från att arbetstagarparten icke motsätter sig en uppdelning, ägnad att förebygga avbrott eller stagnation i driften. Möjligen kan man som ett ytterligare korrektiv stadga rätt för arbetsrådet att beträffande visst företag eller viss arbetstagargrupp medgiva en uppdelning av semestern i överensstämmelse med kommittémajoritetens förslag.

Majoritetens förslag innebär, att även sådan längre semester, som utgår på grund av avtal, skall kunna av arbetsgivaren uppdelas utan arbetstagarens medgivande. Detta finna vi oegentligt. Uppdelning av dylik semester bör icke kunna ske med mindre rätt därtill kan grundas antingen på anställningsavtalet eller på särskild överenskommelse.

I enlighet med vad sålunda anförts ha nämnda ledamöter ansett, att endast om semestertiden överstege aderton dagar, och rätten till sådan längre semester ej vore grundad på avtal, arbetsgivaren skulle vara berättigad att förlägga semestern till två skilda perioder, varav den ena dock skulle utgöra minst aderton dagar.

I syfte att säkerställa att ungdomen vid tiden för semestern har medel att bekosta en lämplig rekreation har semesterkommittén slutligen föreslagit bestämmelser om skyldighet att insätta semesterersättning åt ungdom å särskilt *p o s t g i r o k o n t o* (semesterersättningskonto). Till motivering för detta förslag har kommittén anfört följande.

Ungdomar, som sluta sin anställning innan de åtnjutit den semester eller, beträffande okontrollerade arbetstagare, den semesterlön, vartill de förvärvat rätt enligt förslaget, böra uppenbarligen vara berättigade till semesterersättning enligt de allmänna bestämmelserna om dylik ersättning. Då den yngre arbetskraften, enligt vad kommitténs undersökningar utvisa, är mera rörlig än den äldre, erhålla de unga arbetstagarna jämförelsevis ofta semesterersättning i stället för semester eller semesterlön. Enligt semesterlagen skall semesterersättningen utbetalas i samband med anställningens upphörande. Härvid möter det problem, som var aktuellt vid behandlingen av 1945 års semesterlagstiftning, nämligen huruvida de skilda semesterersättningarna böra utbetalas direkt till arbetstagaren eller hopsparas för att användas vid framtida

semester. Kommitténs förslag om att inrätta ett särskilt postgirokonto för hopsparende av skilda semesterersättningar vann icke statsmakernas bifall. Kommittén är alltjämt av den mening, att i en semesterlagstiftnings uppgift även ingår att sörja för att de medel, som utbetalas till arbetstagarna för hållande av semester, tillhandahållas dem i sådan ordning, att största möjliga sannolikhet talar för att medlen komma till användning för sitt ändamål. Betydelsen av denna omsorg, som ingalunda kan betraktas som ett förmynderskap, framträder särskilt starkt när det gäller ersättning för semester, som utmätts till ungdomar ur behovssynpunkt. Sådan semesterersättning kan, åtminstone till den del den överstiger ersättningen för nu utgående minimi-semester, icke vare sig maskerat eller omaskerat anses som en ren lönefyllnad. Principiellt sett har den berättigande endast om den användes till avsett ändamål. Vidare kan det icke utan vidare förutsättas, att ungdomar verkligen spara de från olika håll intjänade semesterersättningarna. Tvärtom lär man kunna utgå från att så i allmänhet icke är fallet. Finner man ungdomen med hänsyn till dess större behov av rekreation böra erhålla rätt till förlängd semester, måste man även sörja för att ungdomen i görligaste mån kommer i åtnjutande av verklig semesterledighet. Enligt kommitténs bestämda mening är en ovillkorlig förutsättning härför, att en anordning tillskapas, varigenom av yngre arbetstagare i skilda anställningar intjänade semesterersättningar kunna hopsparas för att på en gång hållas tillgängliga för dem, när de skola hålla semester. Då det gäller att tillskapa en dylik anordning, stå skilda system till buds. I Danmark — där man i överensstämmelse med såväl arbetstagarnas som arbetsgivarnas bestämda uppfattning träffat anordningar för hopsparende av all lön eller ersättning i samband med semester — tillämpas olika system jämsides. Angående dessa system kan hänvisas till kommitténs tidigare betänkande (SOU 1944: 59) s. 271—277. Då det gällt att efter förhållandena i vårt land och med sikte enbart på ungdomen finna den bästa lösningen på förevarande problem, har kommittén efter ingående överväganden stannat för ett anlåtande av postgiorörelsen efter i huvudsak de linjer, som innefattades i kommitténs tidigare förslag gällande semesterersättning åt arbetstagare i allmänhet.

Förslaget innebär, att semesterersättning, som tillkommer arbetstagare under 20 år, skall av arbetsgivaren insättas å ett särskilt postgirokonto («semesterersättningskontot») för att kvarstå där, till dess arbetstagaren får tillfälle att taga semester. Att gränsen satts vid 20 år beror på att man eftersträvat en enkel regel, som i görligaste mån ansluter sig till den tidpunkt, då en förlängd ungdomssemester senast kan komma att utgå.

Regeln om insättande av semesterersättning å postgiro skall enligt förslaget ej vara ovillkorlig i det att dispens skall kunna medgivas av Kungl. Maj:t i fråga om viss grupp av arbetstagare. Härmed har kommittén avsett att öppna möjlighet att beträffande sådan yrkesgrupp, som tillämpar ett efter den allmänna semesterlagstiftningens regler anpassat semesterkassesystem, begagna det sätt för semesterersättnings gäldande, som följer av bestämmelserna för kassan. I andra fall än där dispens meddelats skall arbetsgivaren ha ovillkorlig skyldighet att å postgirot insätta sådan semesterersättning, varom här är fråga. Åsidosättande av nämnda skyldighet bör enligt kommittén betraktas som en ordningsförseelse och som sådan beläggas med påföljd av böter, högst 100 kronor. Att på liknande sätt bestraffa arbetstagare, som direkt av arbetsgivaren mottager semesterersättning, har kommittén icke funnit riktigt.

Yttrandena.

En differentiering av den lagstadgade semesterns längd i huvudsaklig överensstämmelse med de av semesterkommittén angivna riktlinjerna tillstyrkes i princip av *socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan, statskontoret, riksförsäkringsanstalten, arbetsmarknadscommissionens majoritet, arbetsrådets majoritet, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län* ävensom av *landsorganisationen, tjänstemännens centralorganisation, kooperativa förbundet och Kooperationens förhandlingsorganisation* samt, såvitt angår den utökade ungdomssemestern, av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Länsstyrelsen i Stockholms län* har förklarat sig i princip ej ha något att invända mot att semestertiden anpassas efter behovet, men håller före att det lyckligaste vore, om denna angelägenhet kunde ordnas på annat sätt än genom partiella ändringar i semesterlagen. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har ej haft något att erinra mot förslaget, i vad det avser längre semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, men har uttryckt starka betänkligheter inför förslaget om utökad semester för ungdom.

Under åberopande av principella betänkligheter avstyrkes förslaget i dess helhet eller i allt väsentligt av *kommerskollegium* och samtliga i ärendet hörda *handelskamrar* — med det undantag att Stockholms handelskammare ej velat motsätta sig förslaget om förlängd semester för ungdom — samt av *fullmäktige i jernkontoret, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, svenska arbetsgivareföreningen, handelns arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges konditorförening, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, svenska lantarbetsgivareföreningen* — i vars yttrande *Värmlands och västra Bergslagens skogarbetsgivareförening* instämt — och *svenska trafikbilägares riksorganisation*. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* har anfört principiella betänkligheter mot förslaget.

I övriga yttranden har i allmänhet några uttalanden av principiell innebörd om förslaget i dess helhet icke gjorts. *Byggnadsstyrelsen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen* och *försvarets avtalsnämnd* ha i allt väsentligt lämnat förslaget utan erinran, såvitt detsamma berör vederbörande remissmyndighets arbetsområde. Däremot ha *telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen* och *domänstyrelsen* — vilka myndigheters yttranden närmast avse den längre ungdomssemestern — med avseende å sina verksamhetsområden avstyrkt förslaget. Förslaget om förlängd semester för ungdomen avstyrkes jämväl av *Sveriges skogsägarförbund* och *föreningen skogsarbeten*, medan däremot *lantbruksstyrelsen* och *riksförbundet landsbyggdens folk*, trots stora betänkligheter, ej velat motsätta sig förslaget i denna del. Utökad semester för ungdom tillstyrkes jämväl av *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* och *hembiträdesföreningarnas centralkommitté*. *Försäkringsbolagens förhandlingsorganisation* har däremot för försäkringsbranschens vidkommande avstyrkt förslaget i denna del liksom förslaget om för-

längd semester för nattarbete. I sistnämnda hänseende har enahanda ståndpunkt intagits av *bankernas förhandlingsorganisation*, som emellertid ej velat motsätta sig en förlängd semester för ungdom. Beträffande kommunalt anställda har *svenska stadsförbundets styrelse* motsatt sig en utökad semester rätt för ungdom.

I vissa av de yttranden, i vilka förslaget i princip tillstyrkes, har förklarats att detta skett med tvekan. *Socialstyrelsen* har ansett, att man ur flera synpunkter kunde hysa betänkligheter mot att semesterlagens karaktär av en odifferentierad skyddslagstiftning ändrades. Därigenom lämnades fältet fritt för yrkanden om förlängd semester från yrkesgrupper, vilka förmenade att rekreationsbehovet för dem vore minst lika stort som för de kategorier lagstiftningen omfattade. Med varje gruppindelning följde vissa svårigheter att avgränsa de olika grupperna. En gruppindelning hade vidare den konsekvensen, att alla arbetstagare som tillhörde samma kategori behandlades lika, oberoende av om de betingelser, under vilka arbetet utfördes, varierade.

Med hänsyn till vanskligheten att åstadkomma en tillfredsställande och rättvis gränsdragning mellan olika arbetstagargrupper har *länsstyrelsen i Stockholms län* ansett, att det lyckligaste vore, om angelägenheten av att bereda dem som arbeta under fysiskt eller psykiskt pressande förhållanden den möjlighet till vila och rekreation, varav de vore i behov, kunde ordnas på annat sätt än genom partiella ändringar i semesterlagen. *Statskontoret* synes omfatta en liknande mening; bland annat har ämbetsverket anmärkt, att en utredning av frågan huruvida efter tillkomsten av 1938 års semesterlag försök gjorts från arbetarhåll att få till stånd överenskommelser med arbetsgivarparten om bättre semesterförmåner skulle ha varit av stort värde vid bedömandet huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder vore behövliga för att tillförsäkra arbetstagare med särskilt pressande och ohälsosamt arbete semester utöver minimimåttet.

Svårigheterna att verkställa en tillfredsställande gränsdragning i fråga om de arbetstagargrupper, vilka kunna anses ha större behov av semester åberopas allmänt i de yttranden, i vilka förslaget om en differentiering av semesterns längd överhuvud avstyrkes. I detta som i andra hänseenden åberopas i nämnda yttranden de synpunkter, som inom kommittén anförts av de skiljaktiga ledamöterna Elfström och Odholm ävensom de svar, som från arbetsgivarorganisationer inkommit på kommitténs rundfråga. Genomgående har i de här ifrågavarande yttrandena uttalats, att en rättvis avvägning av semesterförmånerna olika arbetstagargrupper emellan vore omöjlig att genomföra samt att man till följd härav kunde befara missnöje och irritation på arbetsplatserna om vissa arbetstagargrupper erhöle längre semester. Ytterligare har anförts, att ett genomförande av semesterkommitténs förslag komme att medföra krav på längre semester även från andra arbetstagargrupper samt att svårigheterna att göra en tillfredsställande gränsdragning varje gång komme att öka. Det vore därför att föredraga att frågan löstes förhandlingsvägen. Även andra synpunkter av principiell natur ha anförts.

Kommerskollegium har anmärkt, att förslaget till sin karaktär närmade sig en social skyddslagstiftning av liknande art som arbetarskyddslagen med dess bestämmelser exempelvis om den dagliga arbetstiden för minderåriga. Hela frågan om arbetarskyddslagstiftningen vore emellertid under utredning inom 1938 års arbetarskyddskommitté och dess arbete torde kunna bli av sådant intresse för bedömningen av frågan om utsträckning av semesterns längd för vissa i arbetarskyddshänseende ogynnsamt ställda grupper, att resultatet därav borde avvaktas. *Handelskammaren i Göteborg* har ifrågasatt, om kommittén fullt beaktat de möjligheter som kunde föreligga att genom andra åtgärder än en legal förlängning av semestern åstadkomma sådana förhållanden, att de hygieniska och humanitära krav varom här vore fråga ändock bleve rimligen tillgodosedda. *Sveriges industrieförbund* har gjort ett liknande uttalande.

Behovet av förlängd semester för de av förslaget omfattade arbetstagargrupperna ifrågasattes i en del yttranden. Till den del dessa uttalanden angå arbetstagare med pressande eller hälsofarligt arbete kommer redogörelse därför att lämnas i ett senare sammanhang. Med avseende å semesterbehovet för ungdom har *Sveriges läkarförbund* förklarat sig livligt tillstyrka förslaget om en förlängd ungdomssemester såsom det värdefullaste i betänkandet. *Svenska arbetsgivareföreningen* har däremot anfört följande.

I vad förslaget avser förlängd semester för ungdom har i betänkandet skilts mellan ungdom under 16 år och ungdom mellan 16 och 18 år. Vad beträffar den senare gruppen, föreligger i varje fall enligt föreningens mening icke skäl till förlängning av semestern. Man måste därvid betänka, att arbetarskyddslagstiftningen och arbetstidslagstiftningen taga en alldeles särskild hänsyn till skyddsbehovet för minderåriga, d. v. s. arbetstagare under 18 år. Än mera framträdande kommer detta att bli efter genomförandet av den nya arbetarskyddslag, vartill 1938 års arbetarskyddskommitté inom kort kommer att framlägga förslag. Den jämförelse, som i betänkandet gjorts med skolungdomens ferieförhållanden, torde numera till stor del sakna grund i verkligheten. Skolungdomen tar numera i stor utsträckning arbete under ferierna, varför skillnaden mellan skolungdomens ferieförhållanden och den i produktionslivet verksammas semesterförhållanden icke blir densamma som tidigare. Föreningen anser, att ansträngningarna i första hand böra inriktas på att få ungdomen att rationellt utnyttja den fritid, som den redan har.

Föreningen har vidare beträffande ungdom under 16 år anfört:

Föreningen vill medge, att förhållandena kunna ligga annorlunda till beträffande ungdom i denna ålder. Skyddsbehovet är för dessa ungdomar större, och de utföra ofta enklare arbeten än de, som äro över 16 år. Att blott för denna kategoris del företaga en semesterdifferentiering med hänsyn till åldern torde emellertid icke vara erforderligt. I 1938 års arbetarskyddskommittés förslag till ny arbetarskyddslag kommer, enligt vad som är föreningen bekant, att upptagas ett förslag om, att ungdom under 15 år i princip icke får sysselsättas i industriellt arbete. Om en arbetstagare vid 15 års ålder börjar i industriellt arbete, blir han först följande år, alltså då han fyller 16 år, berättigad till semester. Han har emellertid då uppnått en så-

dan ålder, att behov av längre semester knappast torde förefinnas, i synnerhet i betraktande av att, såsom ovan nämnts, arbetarskyddslagsstiftningen tar särskild hänsyn till den minderåriga arbetskraften.

Även i andra yttranden ifrågasättes, om ur medicinsk synpunkt behov föreligger av en förlängd semester för ungdomen eller för vissa grupper av ungdomliga arbetstagare. *Generalpoststyrelsen* har sålunda anfört, att de minderåriga arbetstagare inom postverket som skulle beröras av den föreslagna lagändringen huvudsakligen utgjordes av post- och brevbärande, vilka fullgjorde enklare kontorsarbete, brevbäring, posttransporter och upppassningsgöromål. För ett stort antal av dem vore postarbetet att anse såsom en ren bisyssla. Med hänsyn till arbetets art och ringa omfattning torde därför behovet av en ökad rekreation icke göra sig gällande i samma utsträckning som beträffande inom industrien sysselsatta minderåriga. Någon större kostnadsökning skulle emellertid förslaget förverkligande beträffande post- och brevbärande icke innebära, varför styrelsen saknade anledning att motsätta sig detsamma.

Sveriges köpmannaförbund har beträffande den inom handeln sysselsatta ungdomen yttrat, att dess arbete där vore omväxlande, rörligt och av lättare och enklare slag samt vidare stärkande och sunt, då det till stor del förrätades utomhus. Något behov av längre semester föreläge därför icke. *Handelns arbetsgivarorganisation* har anfört liknande synpunkter. Även *försäkringsbolagens förhandlingsorganisation* har med hänsyn till arten av det arbete yngre arbetstagare hade att utföra inom försäkringsbranschen (budskickning och enklare kontorsarbete) samt arbetsförhållandena i övrigt funnit något behov av förlängd semester för den yngre arbetskraften icke föreligga. *Bankernas förhandlingsorganisation* har med avseende å bankrörelsen anfört liknande synpunkter, men ej velat motsätta sig genomförande av en längre semester för yngre arbetstagare. Beträffande restaurangfacket har *Sveriges arbetsgivarförening för hotell och restauranter* förklarat, att anställda under 18 år huvudsakligen förekomme bland kökselever, smörgåsnissar (-nissor) och springpojkar. Erfarenheten hade icke visat vare sig att det arbete som dessa anställda utförde vore av den natur, att det skulle motivera ökad semester, eller att gällande arbetarskyddslagsstiftning icke skulle vara tillfyllest.

Riksförbundet landsbygdens folk har förklarat, att den motivering som kommittén anfört för förslaget om utökad semester för ungdom icke ägde tillämpning på ungdom, som vore sysselsatt i jordbruksarbete. Detta arbete vore omväxlande till sin natur och utfördes under sommarhalvåret huvudsakligen i det fria. Några särskilda skäl för förlängd semester för ungdom i jordbruksarbete föreläge således icke. Förbundet ville dock icke förorda att ungdomar, anställda i jordbruksarbete, undantoges från bestämmelserna om förlängd semester, då detta skulle kunna medföra, att ungdomen sökte sig från ur hälso- och utvecklingssynpunkt mindre påfrestande arbeten till i fysiskt och psykiskt hänseende mera hämmande och nedbrytande sysselsättningar. *Lantbruksstyrelsen* har anfört enahanda synpunkter. *Svenska*

lantarbetsgivareföreningen har för sin del förklarat, att den med jordbruks- och skogsarbete sysselsatta minderåriga arbetskraften icke för sin hälsas vårdande vore i behov av förlängd semester. Såväl jordbruks- som skogsarbetet vore visserligen till en del hårt, men likväl sunt och stärkande. Belysande vore att ungdom från andra arbetsområden rekommenderades jordbruks- eller skogsarbete som rekreation. Ungdomar under 16 år användes i skogsarbetet praktiskt taget endast till skogsodlingsarbeten och dylikt under högst några veckor om året, ofta under ledning av lärare eller lärarinnor. Den föreslagna lagändringen komme att för dem sakna all betydelse ur rekreationssynpunkt och blott ge dem en obefogad lönehöjning, som minskade arbetsgivarnas benägenhet att anlita sådan arbetskraft. I betydande utsträckning bleve förhållandet detsamma beträffande ungdom i 16—17-årsåldern. Även i jordbruket gjorde sig i stort sett samma synpunkter gällande. Det vore obegripligt varför en 15-års flicka som gallrat ett stycke betor skulle ha 4 procent högre lön för sitt arbete än exempelvis en familjeförsörjare som gallrat lika stort stycke.

Enahanda synpunkter ha anförts av *domänstyrelsen* samt av *Sveriges skogsägareförbund*, *föreningen skogsarbeten* och *Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening*. Även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* har ansett, att beträffande i jordbruk anställda skäl sänkades att införa en utökad semester för ungdomen. Därest särbestämmelser i förslaget syfte skulle införas, borde i varje fall anställda i jordbruk och hemarbete undan- tagas.

I fråga om verkningarna för näringslivet av förslaget genomförande har *svenska arbetsgivareföreningen* anført, att på grund av den rådande arbetskraftsbristen en produktionsminskning måste bli följd, om man nu genomförde en lagstiftning av ifrågavarande slag. Detta vore betänkligt i en tid, då av olika anledningar särskilt stora krav ställdes på omfattningen av vår produktion. Det kunde vidare icke vara lämpligt att blott ett halvår efter ikraftträdandet av en helt ny semesterlagstiftning genomföra väsentliga ändringar i densamma. Dessa snabba omställningar föranledde svårigheter för företagen ur organisatorisk och kameral synpunkt. Liknande uttalanden har gjorts av bland annat *Skånes handelskammare*, som tillika till belysande av varthän förslaget genomförande i det enskilda fallet kunde komma att leda anført följande rörande förhållandena vid Höganäs—Billesholms AB.

Inom sagda företag är gruvdriften på ett helt annat och mera direkt sätt än inom gruvhanteringen i övrigt sammankopplad med den industriella verksamheten ovan jord. Den föreslagna förlängningen av semestern skulle medföra — förutom kostnadsökningen för semesterlön åt gruvarbetarna — icke blott en omedelbar sänkning av årsproduktionen med 10 000 ton stenkol och 2 000 ton leror utan därtill skulle komma återverkningar å produktionen ovan jord. Det skulle vidare bli nödvändigt att under gruvarbetarnas tredje semestervecka permittera den betydande arbetsstyrka ovan jord, som handhar emottagandet och transporten av produkter från gruvorna. Samma torde förhållandet komma att bli i övriga svenska gruvor. Det är att märka, att

kolbrytningen i bolagets gruvor under normala förhållanden bedrivs i stark konkurrens med utlandet och med knapp marginal. Att vidga denna marginal genom en fortsatt rationalisering av gruvdriften är med nuvarande tekniska resurser knappast möjligt.

Vad särskilt angår förslaget om förlängd semester för ungdomen har i åtskilliga yttranden framhållits, att de yngre arbetstagarna i stor utsträckning utförde sådant arbete, att de äldres arbete vore beroende därav. *Östergötlands och Södermanlands handelskammare* har i denna del anfört följande.

Differentieringen av semestern på så sätt att ungdomar upp till 16 års ålder skola vara berättigade erhålla fyra veckors semester, ungdomar mellan 16 och 18 år tre veckor och övriga två veckor skulle kunna tänkas sakna betydelse som driftstörande moment, därest varje arbetare arbetade individuellt, men så är inom flertalet industrier icke fallet. Arbetet utföres oftast gruppvis och gruppens arbete är ett led i en serie av prestationer i en kontinuerlig drift. Bortavaro av en eller flera arbetare inom en arbetsgrupp kan äventyra dess arbetsresultat. Driftstopp hos en dylik grupp kan medföra allmänt driftstopp hos ett företag, där arbetets fortlöpande är beroende av att varje led i produktionsserien fungerar normalt. Ett genomförande av förslaget kan därför befaras få till följd att, där ungdomsarbetskraften är mera talrikt företrädd, driftstoppet för semester icke som för närvarande blir inskränkt till två veckor utan utvidgas till tre eller i vidrigt fall fyra veckor för samtliga arbetare, varvid de äldre arbetarna få vara utan semesterersättning under en å två veckor. Risk föreligger även att vissa industrier, som för närvarande sysselsätta ungdomsarbetskraft, bliva nödsakade anställa enbart arbetstagare över 18 år.

Svenska arbetsgivareföreningen har i förevarande hänseende förklarat sig vilja starkt understryka, att det vore ägnat att vålla stora svårigheter att bereda yngre arbetstagare längre semester än de äldre arbetstagare, med vilka de arbeta i lag, samt därutinnan hänvisat till de yttranden från olika arbetsgivarorganisationer som avgivits till semesterkommittén (s. 174—182 i betänkandet). Föreningen har därutöver anfört:

Inom många stora industrigrenar, exempelvis den mekaniska verkstadsindustrien och textilindustrien, är man redan nu tvungen att stänga fabriker 14 dagar på sommaren i syfte att bereda arbetarna semester. Detta har man gjort, därför är man funnit, att det skulle bereda alltför stora driftstekniska svårigheter att successivt ge arbetarna ledighet. De svårigheter, som man på detta sätt velat undgå, skulle nu komma tillbaka beträffande de minderåriga arbetstagarna. Följden komme säkerligen att bli produktionsminskning i rätt stor omfattning. Tillgången på minderårig arbetskraft är nämligen så knapp, att detta problem icke kan avfärdas med en hänvisning till att reservarbetskraft kan anställas. Sådan finnes för närvarande icke att få. Beklagligt är givetvis, att produktionsminskningen kan få den formen, att äldre arbetstagare permitteras, för att de minderåriga skola utfå sin semester.

Föreningen har tillagt, att även rent kvantitativt svårigheterna vore betydande, enär det inom många branscher rörde sig om ett stort antal arbetstagare. I den mekaniska verkstadsindustrien exempelvis vore 8,7 procent av arbetstagarna under 18 år och förslaget skulle i själva verket, beroende på

den längre semesterns efterverkningar för 19-åringarnas del, beröra ett ännu större antal arbetstagare. *Sveriges industriförbund*, liksom *flertalet handelskamrar*, ha framfört enahanda uppfattning. *Smålands och Blekinges handelskammare* har särskilt framhållit, att olägenheter för exportindustrien kunde komma att uppstå genom den kostnadsfördyring som bleve följden av en längre semester.

I fråga om handeln har *handeln's arbetsgivarorganisation*, med instämmande av *Sveriges köpmannaförbund*, anfört följande.

Det förekommer ofta att yngre biträden hjälpa de äldre — med påfyllning av lagret, ordnandet av diskarna etc. — och att den vuxna arbetskraften sålunda är beroende av de yngre arbetarna i sitt arbete. Om dessa senare erhålla längre semester, finns för ett rationellt ordnande av den nödvändiga kundtjänsten ingen annan möjlighet än att under semesterperioden, vilken kan sträcka sig över ett par månader, söka intaga tillfällig arbetskraft. Detta måste givetvis redan nu ske i viss utsträckning, ehuru förhållandena på arbetsmarknaden — såsom känt är — äro sådana, att stora svårigheter föreligga härvidlag. Att erhålla ytterligare arbetskraft för att kompensera den genom ungdomens semester förlorade arbetstiden torde vara i det närmaste omöjligt.

Att situationen på arbetsmarknaden i här berörda avseende skulle ändras inom den närmaste tiden synes icke sannolikt och skulle i varje fall icke rimma med statsmakternas önskan att upprätthålla full sysselsättning. Härtill kommer att, oberoende av sysselsättningsgraden, genom årskullarnas minskning under de närmaste åren kommer att inträda en markerad sänkning av den arbetskraft, som står till näringslivets förfogande.

Försäkringsbolagens förhandlingsorganisation har uttalat att inom försäkringsbranschen det stora flertalet yngre arbetstagare hade ett sådant arbete, att övriga arbetstagare vore direkt beroende av dem för sitt arbete. För att under semestertiden en stockning eller rubbning i arbetet i möjligaste mån skulle kunna undvikas måste sålunda extra arbetskraft tillfälligt anställas. Med nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden vore det i det närmaste omöjligt att erhålla sådan kompensande arbetskraft. Liknande synpunkter ha anförts av *bankernas förhandlingsorganisation* med avseende å förhållandena inom bankfacket.

Även i fråga om förhållandena inom jordbruket har framhållits, att de yngre arbetstagarna ofta utförde sådant arbete att de äldres arbete vore beroende därav. *Svenska lantarbetsgivarforeningen* har på grund härav ansett en förlängd ungdomssemester kunna inverka oförmånligt på driftförhållandena inom jordbruket, särskilt å mindre gårdar. Föreningen har därjämte framhållit, att vid betskötsel, som viss arbetstagare utförde med hjälp av sina familjemedlemmar, stora svårigheter komme att uppstå vid beräkandet av semesterlönen, om olika procentsatser skulle tillämpas för äldre och för minderårig arbetskraft. *Domänstyrelsen* har med avseende å okontrollerade arbetstagare inom skogsbruket anfört att, åtminstone i Norrland och Dalarna, de vid skogsavverkning sysselsatta minderåriga arbetarna i regel icke arbetade självständigt, utan det vanliga vore, att de åtföljde någon äldre anförvant som hjälp med vissa lättare arbetsmoment. De gemen-

samma prestationerna påfördes i sådana fall den äldre arbetaren, enär det i regel vore omöjligt att verkställa en riktig uppdelning. Skulle förslaget om högre semesterlön för minderåriga okontrollerade arbetare bliva antaget, kunde detta tänkas medföra, att av den gemensamma arbetsprestationen en större del än som i verkligheten utförts av den yngre arbetstagaren uppgåves vara utförd av denne, varigenom orättmätigt för hög semesterlön skulle erhållas. Ett sådant förfaringssätt torde knappast kunna kontrolleras. *Sveriges skogsägareförbund* har givit uttryck åt liknande farhågor. Med hänsyn till skogsarbetets speciella organisation har *föreningen skogsarbeten* ansett redan gällande semesterlag giva upphov till stora praktiska svårigheter. Att under sådana förhållanden införa nya komplicerade bestämmelser måste enligt föreningens mening inge starka betänkligheter.

I några yttranden har särskilt berörts verkningarna för sjöfartsnäringen av de föreslagna ändringarna i semesterlagstiftningen. *Kommerskollegium* har härutinnan anfört:

Vad speciellt sjöfolket beträffar måste frågan om dess semesterförhållanden även betraktas som ett internationellt spörsmål. Såsom sådant har frågan nyligen upptagits till behandling av internationella arbetsorganisationen och efter förberedande handläggning å en maritim arbetskonferens förliden höst upptagits å dagordningen för en till instundande sommar av internationella arbetsorganisationen utlyst ordinarie sjöfartskonferens. I detta sammanhang torde även få erinras om den i dagarna tillsatta kommittén för behandling- en av sjöfolkets arbets- och levnadsförhållanden, inom vars arbetsområde även frågor rörande sjöfolkets semesterförhållanden lära falla.

Stockholms handelskammare och *Göteborgs handelskammare* ha erinrat, att nattarbets hänförande till de arbeten som skulle kvalificera för längre semester komme att för rederinäringen medföra ekonomiska konsekvenser, som kunde bliva mycket betungande i konkurrensen med den utländska sjöfarten. *Sveriges redareförening* har — utöver allmänna principiella invändningar mot en differentiering av semesterns längd — anfört, att semesterspörsmålet låge helt annorlunda till för sjöfolk än för i land anställda, främst med hänsyn därtill att semester i egentlig mening icke kunde förekomma för det övervägande antalet sjömän, d. v. s. manskapet, utan att det här uteslutande rörde sig om en förhöjning av lönen. Föreningen har ytterligare anfört, att när det gällde kontor och affärer och även vissa industrier, de anställda vanligen beviljades semester i viss ordning, därvid den för tillfället lediga personalens arbete uppdelades på de kvarvarande. Ett dylikt förfaringssätt kunde emellertid icke komma till användning inom sjöfarten, där på grund av arbetstids- och bemanningsföreskrifter städse erfordrades ett visst antal ombordanställda. Redaren finge därför anställa ny personal och sålunda utbetala lön till dubbelt antal anställda.

Föreningen har vidare i likhet med kommerskollegium påpekat sjöfartsnäringens internationella karaktär.

Sveriges segelfartygsförening har anfört liknande synpunkter beträffande den mindre sjöfartens förhållanden.

I några avstyrkande yttranden har, såsom framgår av det anförda, uttalats farhågor för att arbetsgivarna vid utökad semester för ungdomen skulle använda yngre arbetskraft i minskad omfattning. I anledning härav har *socialstyrelsen* anført, att vid en av styrelsen verkställd genomgång av 11 intill utgången av år 1945 för vissa omfattande industrigrenar gällande kollektivavtal befunnits, att skillnaden mellan 15-åringarnas och 16-åringarnas timpenningar i genomsnitt utgjort 17,5 procent (variationer mellan 6 och 34 procent) och mellan 17-åringarnas och 18-åringarnas timpenning i genomsnitt 23 procent (variationer mellan 9 och 35 procent). Även om dessa uppgifter icke kunde göra anspråk på att vara representativa, torde de dock kunna tjäna till en viss ledning vid frågans bedömning. I jämförelse med de angivna differenserna vore den kostnadsökning för arbetsgivaren, som följde med en utökning av semestern från två till tre veckor, eller cirka 2 procent av årslönen, uppenbarligen av underordnad betydelse. Den föreslagna längre semestern syntes sålunda icke behöva minska på ungdomens anställningsmöjligheter.

I fråga om åldersgränsen för den förlängda semestern för ungdomen ha *fullmäktige i jernkontoret*, *Skånes handelskammare* och *handelsns arbetsgivareorganisation* anført, att rätten till längre semester, därest den skulle införas, borde begränsas till ungdom under 16 år. *Svenska arbetsgivareföreningen* har i denna del, såsom tidigare angivits, uttalat, att för ungdom under 16 år en längre semester kunde vara motiverad, men att särskild lagstiftning härom icke syntes erforderlig. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har för sin del ifrågasatt om man icke tillsvida borde begränsa den utvidgade semesterrätten till ungdomar under 16 år.

Å andra sidan har *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* förordat en åldersgräns av 21 år för den förlängda ungdomssemestern samt därvid anført, att 21-årsgränsen vore en förutsättning för att man i önskvärd grad skulle kunna reducera den hårda press på ungdomen, som övergången från skolan till arbetslivet innebure. Vinsten av en sådan ungdomssemester vore så stor, att man icke borde rygga tillbaka inför de betänkligheter, som rests. Förbundet har vidare påpekat, att enligt kommitténs undersökningar icke mindre än 252 av 520 tillfrågade läkare uttalat sig för önskvärdheten av, att åldersgränsen sattes högre än 18 år. I enlighet med sin ståndpunkt har förbundet hemställt att ungdom upp till fyllda 18 år erhöles fyra veckors semester och att för tiden därefter till fyllda 21 år tre veckors semester finge utgå.

Frågan om semesterens uppdelning har föranlett uttalanden endast i ett fåtal yttranden. *Medicinalstyrelsen* har i denna del anført, att det ur hälsosynpunkt säkerligen ofta vore en stor fördel, att semestern för ungdomen kunde uppdelas i en något kortare vintersemester och en längre sommarsemester. Även *bankernas förhandlingsorganisation* har uttryckligen tillstyrkt förslaget i denna del.

Lantbruksstyrelsen har förklarat, att det på grund av jordbrukets säsongbetonade karaktär med särskilt brådskande arbete under sommarhalvåret i

allmänhet torde komma att visa sig omöjligt att förlägga en ungdomssemester på tolv dagar i följd till sommartid. Den utsträckta semesterrätten för ungdomen torde sålunda kunna motverka möjligheterna för ungdomen att utfå sin semester under sommaren. Möjligt vore dock att denna olägenhet i praktiken icke komme att få någon större betydelse, då det kunde antagas att arbetarna inom jordbruket i stor utsträckning vore korttidsanställda, varför semesterrätten komme att åtnjutas i form av semesterersättning. — Styrelsen har vidare förklarat sig hålla före, att antalet arbetare under 18 år snarare uppginge till 10 à 12 procent av hela arbetarantalet än den av kommittén uppgivna siffran 4 procent. *Svenska lantarbetsgivareförbundet* har likaledes ansett, att bestämmelsen att 12 dagars semester skulle förläggas i ett sammanhang icke borde gälla för jordbrukets vidkommande; i varje fall borde semesterdagarna kunna utgå i flera perioder än två, varigenom en av perioderna skulle kunna förläggas till sommaren, en till vintern och en till förvåren.

Landsorganisationen i Sverige och *tjänstemännens centralorganisation* ha, liksom *arbetsmarknadskommissionen*, förklarat sig instämma i det särskilda yttrande, som inom kommittén avgivits av dess ledamöter Adamsson, Jansson och Sölvén. *Landsorganisationen* har därvid i anledning av reservanternas förslag, att undantag från huvudregeln skulle kunna medges av arbetsrådet i den mån regelns tillämpning hotade att medföra driftstekniska svårigheter, anfört följande.

En dylik uppdelning borde tillåtas endast under förutsättning att de dagar, som skulle utgå utöver tolv, ökades till det dubbla om de icke förlades i anslutning till de ordinarie tolv dagarna. Det synes vara lämpligt att arbetsgivaren på detta sätt själv nödgas överväga, huruvida nackdelarna med ett obrutet semesteruttag verkligen äro så stora, att han hellre vill åta sig de ökade kostnaderna för en förlängd semester, förlagd till en ur driftsteknisk synpunkt mindre ansträngd period. Löntagaren skulle på detta sätt också erhålla kompensation för de olägenheter som semesterns uppdelning kunde försäkra honom.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund har jämväl motsatt sig förslaget om rätt för arbetsgivaren att uppdelade semestern och därutinnan anfört följande.

Om semestern för ungdom skall få sitt rätta värde, bör den förläggas till sommaren. Kommande lagstiftning bör innehålla klara föreskrifter härom. Vår uppfattning understrykes kraftigt genom resultatet av den rundfråga bland vissa läkare, som kommittén på denna punkt vidtagit. Inte mindre än 74 procent av de tillfrågade läkarna har förklarat sig anse, att ungdomen har ett större behov av att få sin semester förlagd till sommaren än andra åldersgrupper.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, att i många yttranden framhållits önskvärdheten av att åtgärder vidtoges i syfte att skapa garantier för att den förlängda ungdomssemestern verkligen bleve utnyttjad såsom semester. Bland annat ha *medicinalstyrelsen* och *statens institut för folkhälsan* understrukit detta. *Statens fritidsnämnd* och *Sveriges socialdemokratiska ungdoms-*

förbund ha uttalat önskemål om tillhandahållande av medel för främjande av olika anordningar för semesterändamål bland annat för förbilligande av semesterresor.

Statskontoret, kommerskollegium, försvarets avtalsnämnd m. fl. remissinstanser ha likaledes framhållit vikten av att åtgärder vidtoges för att semestern på lämpligt sätt tillvaratoges. *Överståthållarämbetet* har för sin del ifrågasatt om det icke överhuvudtaget vore möjligt att åstadkomma en uppdelning av arbetarsemestrarna över större del av sommaren, exempelvis så att av varandra oberoende grupper inom industri och näringsliv gäve sina anställda semester å skilda tider. Härigenom skulle redan befintliga vandrarhem, pensionat och andra semesteranläggningar kunna effektivt utnyttjas och även i övrigt bättre förutsättningar uppstå för uppfyllande av de ändamål som de föreslagna semesterreglerna avse att tjäna.

Kommitténs förslag om insättande av semesterersättning åt ungdom å särskilt postgirokonto har uttryckligen tillstyrkts av *socialstyrelsen*, som ansett det kunna vara av ett visst värde att systemet på detta sätt prövades inom ett begränsat område, så att erfarenhet vunnes till ledning vid bedömande av frågan, huruvida systemet borde komma till allmänna användning. I övrigt har förslaget i denna del uttryckligen tillstyrkts endast av *kooperativa förbundet* och *bankernas förhandlingsorganisation*. Avstyrkande yttranden föreligga från *telegrafstyrelsen, länsstyrelserna i Kronobergs, Jönköpings och Kopparbergs län, svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges redareförening, flera handelskammare, Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter, Sveriges konditorförening, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, svenska stadsförbundet och Stockholms stadskollegium* ävensom från *landsorganisationen i Sverige* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*. De båda sistnämnda organisationerna ha anfört, att då statsmakterna avvisat införandet av generella bestämmelser i detta hänseende, det syntes mindre välbetänkt att införa en sannolikt irriterande särbestämmelse för yngre arbetstagare.

Föredraganden.

Frågan om en differentiering av semesterns längd efter skilda arbetstagargruppers olika rekreationsbehov var föremål för övervägande redan i samband med tillkomsten av 1938 års semesterlag. Spörsmålet gällde då närmast i vad mån möjlighet fanns att över hela linjen genomföra en dylik differentiering. De praktiska svårigheterna att åstadkomma en sådan differentiering ledde till att 1938 års lag utformades som en odifferentierad minimilagstiftning. Därvid förutsattes, att i den mån för särskilda grupper av arbetstagare förelåge ett större behov av semester än lagen medgav, frågan skulle lösas genom överenskommelse mellan parterna på arbetsmarknaden. Någon tvekan synes sålunda icke ha rått därom, att arbetstagare funnes, som hade ett behov av längre semester än den i lagen fastslagna

minimisemestern. Vid sådant förhållande torde det, såsom också semesterkommittén uttalat, icke kunna anses stå i strid med semesterlagens innebörd, att sådana arbetstagare, vilkas behov av semester avsevärt överstiger det lagstadgade minimibehovet, erhåller förlängd semester.

En differentiering av semesterns längd efter behovssynpunkt har semesterkommittén funnit böra ske med utgångspunkt från ett medicinskt bedömande. Längre semester än två veckor bör enligt kommitténs mening tillkomma sådana arbetstagare, vilka som en följd av sina arbetsförhållanden drabbas av allvarligt men i fysiskt eller psykiskt avseende av beskaffenhet att kunna avhjälpas eller åtminstone väsentligt lindras genom en längre tids avbrott i arbetet. Som en ytterligare förutsättning för rätten till längre semester har kommittén uppställt kravet, att åtgärder till förebyggande, helt eller till väsentlig del, av menets uppkomst icke stå till buds eller lämpligen kunna vidtagas. Vad kommittén sålunda anfört kan jag ansluta mig till. Jag är således ense med kommittén därom att, i den mån det genom medverkan av arbetarskyddet eller genom ändring av arbetsförhållandena är möjligt att förebygga skadliga verkningar av arbetet, sådana åtgärder i första hand böra vidtagas. Varken den nuvarande arbetarskyddslagstiftningen eller den reviderade lagstiftning på detta område, som kan bli resultatet av 1938 års arbetarskyddskommittés arbete, torde emellertid kunna i allo avhjälpa de olägenheter, som i en del fall medföra ett ökat semesterbehov. Såsom semesterkommittén framhållit förhåller det sig otvivelaktigt så, att i vissa fall arbetet i sig självt medför en sådan påfrestning, att det åstadkommer en nedsättning av kroppens funktionsförmåga, som icke avhjälpes av de dagligen och veckovis inträffande uppehållen i arbetet. Den trötthetsrest som kvarstår kräver i dessa fall en längre semester än två veckor för att arbetarens rekreationsbehov skall bli behörigen tillgodosett.

Det är givet, att vid en differentiering av semesterns längd efter de nu angivna linjerna betydande svårigheter möta att verkställa en gränsdragning, som åstadkommer full rättvisa olika arbetstagargrupper emellan. Såsom framhållits i yttrandena torde man knappast kunna undvika, att vissa arbetstagare, som icke bli delaktiga av rätten till förlängd semester, komma att anse sig missgynnade. Svårigheten att verkställa differentieringen är dock enligt min mening icke av den storleksordning, att man fördenskull bör avstå från att förlänga semestern för sådana arbetare som på grund av pressande eller hälsofarligt arbete äro i särskilt behov av utökad ledighet.

Vad angår ungdomens semesterbehov har i åtskilliga yttranden ifrågasatts, huruvida det för ungdomen föreläge behov av en längre semester än två veckor. Att så är fallet synes mig dock uppenbart. Såsom kommittén anfört torde ungdomen i regel ej ha samma motståndskraft mot ansträngningarna i arbetet som vuxna arbetstagare och därför lättare påverkas av de skadliga momenten i arbetet. Jämväl i övrigt finner jag de skäl kommittén anfört för en längre ungdomssemester vara bärande. Jag vill särskilt understryka, att övergången från skollivet med dess ofta återkommande raster, långa ferier och omväxling i arbetet till förvärvsarbetet med dess längre ar-

betsperioder och mera monotona och ensidiga arbete medför en omställning av levnadsvanorna, vars ogynnsamma verkningar böra i görligaste mån motverkas. En längre semester för ungdomen än två veckor synes mig med hänsyn till det anförda vara väl motiverad. Till stöd härför kan ytterligare åberopas, att vid kommitténs undersökningar icke mindre än 517 av 746 tillfrågade läkare ansett att ungdom i förvärvsarbete vore i behov av längre semester än den för närvarande lagstadgade. Av 23 tillfrågade förste provinsialläkare — dessa läkare kunna antagas ha särskilt god inblick i frågor rörande minderårigas användning i förvärvsarbete — hyses nämnda åsikt av 21.

De skäl som i enlighet med det anförda kunna åberopas för en förlängd ungdomssemester äga i första hand tillämplighet i fråga om industriellt och därmed jämförligt arbete. I andra fall, exempelvis beträffande jordbruks- och skogsarbete, äro skälen i vissa avseenden icke lika starka, men i det väsentliga torde de tala för att även ungdomen i dessa näringsgrenar erhåller längre semester än de vuxna arbetstagarna. Vad i yttrandena anförts i motsatt riktning har alltså icke föranlett mig att i detta hänseende intaga annan ståndpunkt än kommittén.

Från näringslivets håll har mot en differentering av semesterns längd främst åberopats, att härav skulle kunna uppkomma driftstekniska störningar av olika slag samt att en produktionsminskning måste bli följd av ett genomförande av längre semester för vissa arbetstagargrupper. I detta hänseende har bland annat anförts, att olika arbetstagargrupper i stor utsträckning äro beroende av varandra i arbetet, så att en längre semester för vissa grupper måste leda till en omläggning av arbetsförhållandena. Inom vissa branscher skulle den förlängda semestern till och med kunna befaras leda till ett nedläggande av driften i dess helhet under semestertiden.

De sålunda åberopade olägenheterna av en förlängd semester för vissa arbetstagare måste givetvis beaktas i nuvarande läge, då det är angeläget att uppehålla en hög produktionsnivå. Emellertid är jag av den uppfattningen, att de svårigheter för näringslivet, som en utökning av semesterns längd för vissa arbetstagargrupper kan medföra, i viss mån överdrivits från arbetsgivarhåll. Kommittén har såtillvida beaktat näringslivets önskemål, att kommittén föreslagit en möjlighet att uppdelning av den förlängda semestern på två perioder. Vid de undersökningar kommittén verkställt ha åtskilliga arbetsgivarorganisationer vitsordat, att en dylik uppdelning skulle i icke ringa mån förminska de olägenheter och kostnader som en differentiering av semesterns längd kunde väntas medföra. Särskilt synes en uppdelning av den längre semestern kunna vara betydelsefull för näringslivet när det gäller de ungdomliga arbetstagararna. Dessa utgöra nämligen numerärt sett en mycket betydande grupp, varjämte de återfinnas på så gott som alla arbetsområden. Jag vill fördenskull av hänsyn till näringslivets intressen förorda att en dylik uppdelning av den förlängda semestern medges såvitt angår ungdomen. Från medicinsk synpunkt synes någon erinran icke vara att göra mot en dylik uppdelning; av utredningen framgår, att det till och med kan

vara en fördel, att ungdomen beredes tillfälle att exempelvis under vintern erhålla en veckas semester, medan sommarsemestern begränsas till två veckor. De övriga arbetstagargrupper, varom här är fråga, äro så begänsade och deras arbetsuppgifter av den art, att en generell rätt för arbetsgivaren att uppdelas semestern ur nu ifrågakommande synpunkter icke synes vara lika betydelsefull. För arbetstagarna själva torde däremot i vissa fall — exempelvis i fråga om gruvarbetare i Norrland — en uppdelning av semestern avsevärt minska värdet av densamma. Med avseende å dessa arbetstagargrupper vill jag fördenskull ansluta mig till de ledamöter inom kommittén, som ansett att den förlängda semestern bör utgå i ett sammanhang. I enlighet med ett uttalande av nämnda ledamöter föreslår jag emellertid, att arbetsrådet skall äga att, då särskilda driftstekniska skäl föranleda därtill, medgiva att i visst företag den längre semestern må uppdelas i två perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

I likhet med kommittén har jag funnit reglerna om ungdomssemesterns uppdelning böra omfatta även ungdomliga arbetstagare inom jordbruket och närstående näringsgrenar, vilka vid tiden för semesterns början ej fyllt aderton år.

I fråga om semesterns längd för arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete har jag ej funnit anledning till erinran mot vad kommittén föreslagit. Vad angår ungdomssemestern är jag likaledes ense med kommittén därom, att åldersgränsen för den förlängda semestern bör sättas vid 18 år. Beträffande längden av ungdomssemestern synes mig däremot till undvikande av onödig komplicering av semesterrätten en enhetlig semester av tre veckors längd böra fastställas för all ungdom under 18 år. Det övervägande antalet unga personer i vårt land torde inträda i förvärvsarbetet så pass sent, att rätten till ytterligare förlängd semester före 16 års ålder icke spelar någon mera avsevärd roll. Enligt vad jag under hand erfarit torde 1938 års arbetarskyddskommitté komma att framlägga förslag att ungdom under 15 års ålder i princip icke får sysselsättas i industriellt arbete. Med hänsyn härtill synes behovet att ytterligare differentiera semesterns längd för ungdomen efter olika åldersgrupper icke vara särskilt framträdande.

Därest ändamålet med den längre semestern skall vinnas är det givetvis ett önskemål, att arbetstagaren vid tiden för semestern också har sådana ekonomiska resurser att han kan utnyttja semestern för rekreation. I syfte att tillgodose detta önskemål har semesterkommittén föreslagit, att beträffande arbetstagare, som ej fyllt 20 år, semesterersättning skall insättas å särskilt semesterersättningskonto. Motsvarande förslag beträffande semesterersättning i allmänhet var föremål för övervägande i samband med tillkomsten av den nya semesterlagen men vann då ej statsmakternas gillande. I de avgivna yttrandena har förslaget om införandet av dylika bestämmelser enbart för ungdomen rönt ringa anslutning. Även om starkare skäl tala för systemets genomförande då fråga är om ungdomliga arbetstagare synes mig med hänsyn till vad sålunda förekommit kommitténs förslag på denna punkt icke nu böra genomföras.

I enlighet med det anförda ha de av kommittén framlagda lagförslagen blivit föremål för överarbetning inom socialdepartementet. Jag anhåller nu att få närmare redogöra för de inom departementet upprättade författningsförslagen.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om semester.

Ingressen.

Semesterkommittén har beträffande utformningen i lagtext av de föreslagna ändringarna i semesterlagstiftningen anført, att de olika bestämmelser som reglera arbetstagarnas semesterrätt borde så långt låte sig lämpligen göra upptagas i en och samma lag. En reglering vid sidan av den allmänna lagen borde enligt kommitténs mening ske endast när särskilda omständigheter föranledde därtill. Sådana omständigheter har kommittén ansett föreligga i fråga om regleringen av semesterns längd för de grupper av arbetstagare som ha ett särskilt pressande eller hälsofarligt arbete. Dessa grupper kunde nämligen icke anses slutgiltigt bestämda, varjämte lagtekniska skäl talade för att de särskilda bestämmelser om semesterns längd, som skulle gälla för dessa grupper av arbetstagare, upptoges i en från den allmänna semesterlagen fristående lag. Den allmänna semesterlagen borde emellertid bliva tillämplig i de avseenden, som icke reglerades i den särskilda lagen.

I enlighet med vad kommittén sålunda anført har kommittén utarbetat förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester och dels lag om semesterns längd för arbetstagare, som utföra vissa särskilt pressande eller hälsofarliga arbeten. Lagförslagen torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll (*bilaga A*).

Föredraganden.

De skäl kommittén anført för att utbryta bestämmelserna om semesterns längd för vissa arbetstagargrupper med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete ur den allmänna semesterlagen men att däremot i denna upptaga bestämmelserna om längre semester för ungdom synas mig böra godtagas. De av kommittén utarbetade lagförslagen ha, såsom tidigare nämnts, överarbetats inom socialdepartementet och jag övergår nu att redogöra för de närmare bestämmelserna i departementsförslagen.

7 §.

Enligt semesterkommitténs förslag skall arbetstagare för tiden till och med den månad, varunder han fyller sexton år, förvärva rätt till två semesterdagar för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, varunder han utfört arbete för arbetsgivarens räkning å minst sexton dagar, samt för tiden därefter till och med den månad, varunder han fyller aderton år, förvärva rätt till en och en halv semesterdag för varje sådan månad.

Mot de sålunda föreslagna bestämmelserna har i yttrandena i ganska stor omfattning invänts, att ungdomen finge ut den förlängda semestern alltför sent för att det avsedda syftet med densamma skulle vinnas. Sålunda har

socialstyrelsen yttrat, att då semestern utginge i efterskott per kalenderår, semesterförmånerna icke kunde åtnjutas förrän en avsevärd tid efter inträdet i förvärvslivet gått till ända. Denna konsekvens låge icke i linje med semesterkommitténs önskan att icke göra övergången från skolan med dess långa ferier till förvärvslivet med dess korta ledigheter alltför tvär. Med den konstruktion semesterlagen hade borde större avseende fästas vid arbetstagarens ålder under det år, semesterförmånen åtnjötes, än under det år, då förmånen förvärvades. Med hänsyn härtill har styrelsen föreslagit den ändring i förslaget, att arbetstagare skall förvärva rätt till en och en halv semesterdag för varje semesterkvalificerande månad till och med det år, varunder han uppnår sjutton års ålder. Styrelsen har tillagt, att förslaget härigenom bringades i bättre överensstämmelse med gränsdragningen för minderåriga i arbetarskyddslagen, till vilken ungdomssemestern finge anses som en komplettering. Vidare vunnes större enhetlighet samtidigt som uträkningen av semestertiden förenklades.

Angående den av socialstyrelsen påtalade eftersläpningen av semestern har *statens institut för folkhälsan* anfört, att detta uppenbara missförhållande borde undanröjas genom en föreskrift av den innebörden, att kvalifikations tiden för minderåriga, såsom fallet redan nu vore vid vissa arbetsavtal, räknades från anställningstidens början. Även om detta i vissa fall skulle medföra olägenheter ur praktisk synpunkt, borde dessa icke få förhindra en ur hygienisk synpunkt önskvärd anpassning av semestrarnas längd efter det föreliggande behovet. *Överståthållarämbetet* har likaledes uttalat, att för ungdomssemestern kvalifikationsåret borde löpa från anställningens början oberoende av kalenderåret.

Även *statskontoret* och *riksförsäkringsanstalten* ha påtalat semesterns eftersläpning, utan att dock påyrka ändring i förslaget. *Vissa näringsorganisationer* ha vid sina uttalanden om de ekonomiska verkningarna av en förlängd ungdomssemester framhållit, att eftersläpningen av semestern förstörde dessa verkningar.

Semesterkommittén har icke ifrågasatt någon ändring i allmänna semesterlagens bestämmelser om kvalifikationsårets beräkning med avseende å de unga arbetstagare som enligt förslaget skola åtnjuta förlängd semester. Såsom i vissa yttranden påpekats medför detta en eftersläpning av semestern, som gör att det syfte man vill tillgodose genom bestämmelserna om förlängd semester för ungdom icke till fullo vinnes. Socialstyrelsen har med hänsyn härtill föreslagit en sådan utformning av bestämmelserna, att arbetstagaren skulle förvärva rätt till en och en halv semesterdag för varje semesterkvalificerande månad till och med det år, varunder arbetstagaren uppnådde sjutton års ålder. Även en dylik regel torde emellertid för vissa fall lämna otillfredsställande resultat. Exempelvis skulle, om löpande år räknas som kvalifikationsår, en arbetstagare som under året — kanske först i december månad — fyller aderton år endast erhålla två veckors semester, vilket icke överensstämmer med den föreslagna reformens syfte. Att, såsom

Föredraganden.

statens institut för folkhälsan och överståthållarämbetet ifrågasatt, föreskriva att kvalifikationsåret för ungdomen städse skall räknas från anställningens början, synes mig icke heller lämpligt. Ehuru jag är medveten om att eftersläpningen av semestern för ungdomen medför vissa nackdelar, har jag stannat för att på denna punkt godtaga vad kommittén föreslagit.

12 §.

Rörande innehållet i denna paragraf hänvisas i huvudsak till vad tidigare anförts. Inom semesterkommittén ha de på denna punkt skiljaktiga ledamöterna uttalat bland annat, att regeln om rätt för arbetsgivaren att uppdelat semestern ej borde äga tillämpning, då rätten till längre semester vore grundad på avtal. Denna ståndpunkt finner jag i princip riktig. Såvitt angår ungdomssemestern torde emellertid frågan sakna större praktisk betydelse. Då enhetliga regler för ungdomssemestern synas böra gälla, har jag därför i denna del anslutit mig till majoritetens förslag. Stadgandet har emellertid givits sådan lydelse att det endast avser yngre arbetstagare. Genom en särskild övergångsbestämmelse har vidare föreskrivits, att de nya reglerna icke skola tillämpas med avseende å sådana arbetstagare, vilka redan nu på grund av avtal äro tillerkända längre semester än två veckor. För deras del skulle nämligen den föreslagna regeln innebära en försämring i förhållande till vad nu gäller.

18 §.

Såsom tidigare anförts har semesterkommittén funnit de skäl som tala för längre ungdomssemester böra äga motsvarande tillämpning i fråga om sådan särskild semesterlön som avses i denna paragraf. Kommittén har i enlighet härmed föreslagit, att för okontrollerade arbetstagare semesterlönen skall utgöra åtta procent av arbetsinkomsten till och med det kvartal eller däremot svarande period av kvalifikationsåret, varunder arbetstagaren fyller sexton år, och sex procent av arbetsinkomsten för tiden därefter till och med det kvartal eller den period, varunder han fyller aderton år.

I yttrandena har, såsom framgår av den tidigare redogörelsen, bland andra invändningar mot en utvidgad semesterrätt för ungdom, anförts, att de av kommittén sålunda föreslagna reglerna om semesterlön vore ägnade att leda till olägenheter. Bland annat har förklarats, att svårigheter komme att uppstå att beräkna semesterlönen då yngre arbetstagare jämte äldre deltagit i okontrollerat arbete, och farhågor ha uttalats för att i dylika fall en större del av den gemensamma arbetsprestationen komme att uppgivas vara utförd av de yngre arbetstagarna än dessa verkligen utfört.

Föredraganden.

De invändningar, som framförts i yttrandena i här ifrågavarande hänseende kunna icke fränkännas visst fog. Jag vill emellertid erinra, att under förarbetena till den nya semesterlagen klart underströks skyldigheten för arbetarparten att i fall av förevarande art tillhandahålla arbetsgivaren erforderliga uppgifter till ledning för bedömandet av frågan om semesterlönens storlek och fördelning. Medvetet oriktiga uppgifter i detta hänseende kunna

enligt vanliga grunder medföra straffansvar. Såväl på grund härav som med hänsyn därtill att bestämmelserna om semesterlön för okontrollerat arbete utgöra en direkt motsvarighet till semesterrätten i övrigt, ansluter jag mig i princip till kommitténs förslag i denna del. De avvikelser från kommitténs förslag i fråga om rätten till förlängd semester för ungdom jag i det föregående förordat ha föranlett att i departementsförslaget endast förslagets den ändring i förevarande paragraf, att semesterlönen skall utgå med sex procent av arbetsinkomsten till och med det kvartal eller den period, varunder arbetstagaren uppnår aderton års ålder.

Lagens ikraftträdande.

Semesterkommittén har föreslagit, att de nya reglerna om beräkning av semesterns längd för vissa arbetstagare skola träda i kraft den 1 juli 1946.

I anledning härav har *arbetsdomstolens ordförande* förklarar sig vilja bestämt avstyrka, att lagen trädde i kraft före den 1 januari 1947, samt härom anfört följande.

Att semesterrätten får olika innebörd allt eftersom den intjänats under olika delar av ett och samma kvalifikationsår skulle vara synnerligen olyckligt såsom endast ägnat att föranleda osäkerhet, misstag och tvister. Visserligen trädde 1938 års semesterlag i kraft den 1 juli, men detta visade sig vara ganska olyckligt ur de anförda synpunkterna. Med hänsyn just till samma synpunkter fick 1945 års semesterlag träda i kraft vid årsskiftet. Kommittén har icke anfört något som helst skäl, varför sådan brådska skulle föreligga 1946, att den kan motivera ett annat förfarings sätt än det som ansågs riktigt 1945.

Därest den nya lagen skall träda i kraft den 1 juli 1946, synes den omständigheten, att de nya bestämmelserna ha en begränsad räckvidd, icke utgöra en bindande motivering för ett avsteg från den riktiga principen, att gällande avtal icke skola rubbas genom ny lagstiftning. Under angiven förutsättning förordar jag därför, att samma övergångsbestämmelse som i 1938 års semesterlag tillföres den nya lagen.

Jämväl *handelns arbetsgivarorganisation* och *Skånes handelskammare* ha av enahanda skäl hemställt, att lagstiftningen, om den genomfördes, finge träda i kraft först den 1 januari 1947.

I likhet med kommittén finner jag den nya lagstiftningen böra träda i kraft den 1 juli 1946. Jag finner det nämligen angeläget, att de nya bestämmelserna kunna vinna tillämpning snarast möjligt, särskilt med hänsyn till den eftersläpning av semestern som i det föregående berörts. Med hänsyn härtill och då den utökning av semesterrätten som nu föreslås är betingad av medicinska synpunkter, finner jag icke skäl föreligga att till lagen foga någon övergångsbestämmelse av det innehåll arbetsdomstolens ordförande ifrågasatt. Såsom vid 12 § anförts har jag ansett en särskild övergångsbestämmelse erforderlig till förhindrande av att ungdomar, som redan nu äga rätt till längre semester än den lagstadgade, skola komma i ett sämre läge genom den nya lagstiftningen.

Föredraganden.

Förslaget till lag om semesternas längd för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

1 §.

I denna paragraf uppräknas de skilda grupper av arbete, som på grund av arbetets pressande eller hälsofarliga art skola berättiga till förlängd semester.

Semesterkommittén har, såsom tidigare nämnts, till diskussion upptagit frågan om beredande av längre semester även för vissa andra arbetstagar-grupper. Därvid har kommittén beträffande arbetare i treskift eller i tvåskift med dag- och nattgång funnit arbetsförhållandena innebära missförhållanden, som borde snarast avhjälpas så långt detta låte sig göra. I det frågekomplex som härvid mötte, intoge emellertid frågan om förlängd semester en andrahandsställning. Kommittén har i nuvarande läge funnit sig icke böra avge förslag om längre semester för ifrågasvarande skiftarbetare, men förordat att den av 1945 års riksdag begärda utredningen rörande skiftarbetarnas arbetsförhållanden snarast komme till stånd. På grundval härav syntes det sedan vara möjligt att ta slutlig ståndpunkt till frågan i vad mån skiftarbetare borde beredas längre semester. Att från skiftarbetarna utbryta vissa grupper, vilka även frånsatt de med själva skiftgången förenade besvärligheterna hade ett särskilt pressande och hälsofarligt arbete — såsom arbetstagare i hyttor och martinverk m. fl. — och behandla semesterfrågan för dem utan beaktande av att de vore skiftarbetare har kommittén ej heller funnit lämpligt.

Jämväl beträffande andra arbetstagargrupper än skiftarbetarna har kommittén uttalat tvekan, huruvida icke längre semestertid borde tillkomma dem. Så är fallet i fråga om sprängämnesarbetare, arbetstagar utsatta för koloxidförgiftning, telefonister och sjuksköterskor. På anförda skäl har emellertid kommittén funnit sig icke böra nu framlägga förslag om förlängd semester för dessa arbetstagargrupper. Beträffande andra grupper av arbetstagar, i fråga om vilka yrkanden framställts om utökad semester, har kommittén funnit en förlängd semester icke ur medicinsk synpunkt vara tillräckligt motiverad.

Den av semesterkommittén gjorda gruppindelningen har i yttrandena föranlett åtskilliga uttalanden. *Landsorganisationen i Sverige* har anförut följande.

Kommittén har i sitt förslag gått efter starkt restriktiva linjer då det gällt att avgränsa de arbetargrupper, som med hänsyn till speciellt hälsovådligt eller pressande arbete borde erhålla förlängd semester. Rätten härtill har sålunda begränsats endast till gruvarbete, natt- och mörkrumsarbete samt arbete med röntgen- eller radiumstrålning. I yttranden över förslaget, avgivna av vissa fackförbund, ha önskemål framförts om utsträckning av den ökade semesterrätten även till andra grupper. I vissa fall har därvid åberopats om-

ståndigheter, vilka icke synes ha till fullo uppmärksammat av kommittén. Landsorganisationen hyser visserligen all förståelse för svårigheten att göra en gränsdragning på ett sådant sätt att orättvisor icke uppstå. Det skulle vara en ogenomförbar uppgift att genom hela näringslivet gradera semesterns längd efter arbetets grad av hälsovådighet. Men även om detta erkännes, måste man ifrågasätta, om det icke, exempelvis beträffande sprängämnesarbetare, fryshusarbetare och arbetare i verkstäder, insprängda i berg eller eljest utan dagsljusbelysning, vore motiverat att företaga en ytterligare undersökning av förhållandena. Även dessa arbetargrupper synas vara så klart markerade, att en gränsdragning, som hänför dem till den ur semestersynpunkt förmånligare ställda gruppen, icke skulle behöva föranleda alltför stora betänkligheter.

Beträffande skiftarbetarna har landsorganisationen förklarat sig kunna tills vidare acceptera deras uteslutande från den förlängda semesterrätten under den förutsättningen, att deras förhållanden skyndsamt komme upp till ny prövning i samband med en allmän utredning om skiftarbetets skadliga inverkan på den mänskliga organismen och om åtgärder däremot.

Vid landsorganisationens utlåtande har fogats ett utdrag av yttranden från vissa fackförbund. *De förenade förbunden* ha i sitt yttrande hemställt, att arbetare sysselsätta med tillverkning och bearbetning av nitroglycerinhaltiga ämnen samt trotyl och tetryl måtte medtagas bland de arbetstagare som vore berättigade till längre semester. Förbunden ha härvid åberopat, att bland dessa arbetare i stor utsträckning förekomme sjukdomsfall, eller rättare uttryckt yrkesbesvär, vilka i regel icke komme under läkarbehandling och därför icke blivit tillräckligt beaktade vid kommitténs undersökningar. Sammanställde man explosionsrisken vid arbetet med de obestridliga, starkt påfrestande obehag, som detta medförde, måste man ur rättvisesynpunkt komma till att utökad semester vore befogad för dessa arbetstagargrupper. *Svenska gruvindustriarbetareförbundet* har likaledes förordat, att sprängämnesarbetarna bleve delaktiga av den förlängda semestern. *Svenska gjutareförbundet* har ansett, att den föreslagna gränsdragningen troligen komme att medföra missnöje hos andra arbetstagare, som ansåge sig ha lika pressande eller hälsofarliga arbeten, varför det vore motiverat att taga steget fullt ut och fastställa semestern till tre veckor för alla arbetstagare.

I fråga om fryshusarbetare har *svenska livsmedelsarbetareförbundet* påyrkat en allsidig utredning av deras arbetsförhållanden i syfte att göra dem delaktiga av den längre semestern och att, därest en sådan utredning icke kunde företagas, de omedelbart berättigades till längre semester. Förbundet vore i besittning av material, som utvisade att kyl- och fryshusarbetarna genom sitt arbete hade en avsevärt högre sjuklighet än andra. *Svenska metallindustriarbetareförbundet* — som redan i ett till semesterkommittén avgivet yttrande ansett en generell förlängning av semestern till tre veckor böra komma till stånd — har framfört önskemålet, att arbetare vid verkstäder, insprängda i berg, jämföras med gruvarbetare under jord i fråga om semesterns längd.

Tjänstemännens centralorganisation har anfört följande.

Det torde vara otvivelaktigt, att för ett flertal arbetstagare, framför allt inom tjänstemannaområdet, den psykiska ansträngningsgraden är så framträdande, att ett behov av längre semester även föreligger. TCO är för närvarande icke berett taga ställning, till vilka yrken, som inom tjänstemannaområdet i första hand skulle kunna ifrågakomma för en dylik lagstiftning.

Enligt TCO:s uppfattning vore det önskvärt, om man snarast möjligt kunde åstadkomma en generell höjning av den lagstadgade semestern. Den nu ifrågasatta partiella förlängningen av semestern för vissa arbetstagargrupper kan otvivelaktigt leda till en del irritation och komplikationer. TCO har emellertid förståelse för att en generell semesterförlängning kan möta vissa betänkligheter av ekonomisk art men betraktar såsom ett angeläget socialt önskemål att snarast möjligt en förlängning kommer till stånd.

Centralorganisationen har vidare gjort vissa uttalanden angående semesterbehovet för telefonister och sjuksköterskor, varjämte centralorganisationen anmärkt, att frågan om en utökning av skiftarbetarnas semestertid, som vore av betydelse även för vissa tjänstemannagrupper, vore värd det största beaktande.

Medicinalstyrelsen har i anledning av kommitténs förslag uttalat att, sedan behövligen erfarenhet vunnits, lagen borde kompletteras i avsikt att omfatta de övriga arbetstagargrupper, som borde komma i åtnjutande av längre semester. *Statens institut för folkhälsan* har uttalat sig i samma riktning.

Vad angår *gruvarbetare under jord* har kommittén till närmare motivering för förslaget anfört följande.

Åtskilliga faktorer samverka till att göra rekreationsbehovet för gruvarbetare under jord väsentligt större än för arbetstagare i allmänhet. Gruvarbetarnas arbetsplats är ur många synpunkter ohygienisk. Den saknar dagsljus och i regel tillfredsställande annan belysning, luften är ofta fuktig och bemängd med damm, varjämte risk för förgiftning genom bland annat koloxid föreligger. Arbetet är i många fall tungt och förenat med relativt hög olycksfallsrisk. Härtill komma de psykiska obehag, som äro förknippade med att arbeta under jord. Yrkesinspektionens undersökning visar, att underjordsarbetarna i gruvor anses ha ett särskilt pressande arbete. Sjuklighetsundersökningen och den medicinska undersökningen tala båda för att gruvarbetarnas rekreationsbehov är större än för arbetstagare i allmänhet.

Rörande den närmare avgränsningen av här ifrågavarade kategori har kommittén anfört följande.

Till arbetstagare, som utföra *arbete under jord i gruva*, äro i första hand att räkna arbetare, vilka på grund av arbetets natur regelbundet äro sysselsatta i själva gruvan. Hit höra exempelvis skrotare och skjutare, borrhare, lastare, skivbrytare, tappare, lokpersonal, vissa spelstyrare och gruvbyggare samt ortdrivare och schaktsänkare. En del gruvarbetare, framför allt reparatörer, utföra sitt arbete än under jord och än ovan jord. Reparatörer kunna sålunda vissa dagar vara sysselsatta med reparationsarbete i gruvan och andra dagar ha sitt arbete förlagt till reparationsverkstad eller annorstädes ovan jord. Det är ej heller ovanligt, att reparatörer samma dag utföra arbete både i gruvan och ovan jord. I sådana fall bör arbetstagarens huvudsakliga sysselsättning bli avgörande.

Vad nu sagts gäller i tillämpliga delar även arbetstagare under jord i *stenbrott*. Till arbete i stenbrott är att räkna alla slags brytning av berg, t. ex. granit, marmor, skiffer eller kalksten.

Förslaget har i denna del i allmänhet lämnats utan erinran i yttrandena, i den mån principiella betänkligheter mot en differentiering av semesterns längd ej anförts. *Socialstyrelsen* har sålunda förklarat sig kunna utan tvekan tillstyrka förslaget om förlängd semester för denna arbetstagargrupp. *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges industriförbund* och *fullmäktige i jernkontoret* ha däremot ifrågasatt behovet av förlängd semester för underjordsarbetare. *Svenska arbetsgivareföreningen* har anfört.

De undersökningar, som kommittén låtit verkställa, visa icke med bestämdhet att dessa arbetares semesterbehov i avsevärd grad överstiger flertalet andra arbetargrupper. Obestriddligt är, att det arbete, som dessa arbetare utföra, är förenat med vissa olägenheter ur hälsosynpunkt. De äro emellertid å andra sidan befriade från de klimatiska påfrestningar, för vilka utarbetarna äro utsatta och få arbeta under en relativt jämn temperatur. Frånvaron av ljus och sol under arbetstiden kan man numera kompensera genom anordnande av kvartslampsbestrålning efter arbetets slut. Det får heller icke förbises, att gruvarbetarna under jord ha en betydligt kortare effektiv arbetstid än andra arbetare. I kollektivavtalen har i allmänhet fastställts en genomsnittlig arbetstid av 45 timmar i veckan för underjordsarbetare. I denna tid inräknas färd ned i gruvan samt till arbetsplatsen och tillbaka. På åtskilliga platser, exempelvis Grängesberg och Boliden, tillämpas en sådan anordning för tvåskiftsarbetarna, att de ha varannan lördag helt fri, alltså 44 timmar i genomsnitt per vecka. De erhålla en sammanhängande ledighet från fredag kl. 22 till måndag kl. 6 resp. från lördag kl. 14 till måndag kl. 14 beroende på att tiden för skiftväxlingen förlägges till veckoskiftena. Från läkarhåll har framhållits, att detta torde vara den lämpligaste formen för rekreation för underjordsarbetare.

Enahanda synpunkter ha anförts av *Sveriges industriförbund* och *fullmäktige i jernkontoret*.

Med avseende å tolkningen av uttrycket »arbete under jord i gruva eller stenbrott» har *vattenfallsstyrelsen* ansett det böra klargöras, att dit icke vore att hänföra tunnelbyggen och därmed jämförliga anläggningsarbeten, vilka vore relativt kortvariga, varjämte anläggningsarbetarna förde ett betydligt rörligare liv än andra underjordsarbetare.

Semesterkommitténs förslag att jämväl gruvarbetare ovan jord i Norrbottens län skola erhålla förlängd semester har kommittén motiverat med att dessa arbetare utförde sitt arbete under särskilt ogynnsamma klimatiska förhållanden, därvid framför allt köld och hård blåst vore besvärande, varjämte vissa av dem dessutom hade ett synnerligen ansträngande arbete. Av sjuklighetsundersökningen framginge, att ifrågavarande gruvarbetare föredede större sjuklighet än arbetstagare i allmänhet. Den medicinska undersökningen gäve vid handen, att i varje fall gruvarbete utomhus ovan trädgränsen utfördes under synnerligen påfrestande förhållanden.

I den närmare motiveringen för vilka slag av gruvarbetare som avses med förslaget på denna punkt har kommittén anfört följande.

Att i fråga om gruvorna i *Norrbottnens län* draga gränsen mellan *gruvarbete ovan jord* och annat härtill ej hänförligt arbete i ett gruvföretag stöter på vissa svårigheter. Tänkbart vore att till ovanjordsarbetare räkna endast arbetstagare, som ha sitt arbete förlagt i det fria vid själva gruvan. Härigenom skulle emellertid uteslutas arbetstagare i krossnings- och anrikningsverk vid gruvan, vilka på grund av att de sysselsättas i dammbemängda och ofta ej uppvärmda lokaler arbeta under lika svåra förhållanden som arbetstagare i det fria. Kommittén har vidare haft under överbäggande, luruvida som ovanjordsarbetare borde anses arbetstagare, som ha sin arbetsplats förlagd till gruvan. Genom en sådan gränsdragning skulle de förutnämnda arbetstagarna i krossnings- och anrikningsverk falla under begreppet ovanjordsarbetare. Däremot skulle, åtminstone såsom förhållandena gestalta sig vid de lappländska gruvfälten, bland annat arbetstagare i vissa till gruvdriften hörande verkstäder ej komma att omfattas av den nya lagstiftningen. Kommittén har emellertid stannat för att med hänsyn till de särskilda förhållandena, som råda vid ifrågavarande malmfält, gränsen bör dragas så vidsträckt, att till ovanjordsarbetare hänföras alla i gruvdriften sysselsatta arbetstagare, som ej utföra kontorsarbete eller ha därmed jämförlig sysselsättning. För en sådan lösning talar även, att de praktiska svårigheterna i tillämpningen torde bli avsevärt mindre än om någon av de förut omnämnda lösningarna väljes.

Kommitténs nu återgivna uttalanden ha i många yttranden givit anledning till kritik. *Socialstyrelsen*, som förklarar sig hysa stor tvekan beträffande lämpligheten av förslaget i denna del, har anfört.

I den i betänkandet refererade undersökning, som verkställdes genom yrkesinspektionens försorg, framhåller bergmästaren i norra distriktet, att de klimatologiska svårigheterna för ovanjordsarbetarna inom *Norrbottnens län* delas av alla arbetstagare med utearbete, varför klimatet ej bör inverka på semesterlängden för denna arbetargrupp. Bergmästaren i östra distriktet anför, att det icke är riktigt att jämställa överjordsarbetarna vid norrlandsgruvorna med underjordsarbetarna längre söderut. Av den så kallade sjuklighetsundersökningen framgår, att gruvarbetare — såväl ovan- som underjordsarbetare — anslutna till 13 erkända sjukkasor på skilda orter haft högre sjukdomsfrekvens än övriga manliga medlemmar i samma sjukkasor. Det framhålles emellertid i den sammanfattande redogörelsen för undersökningen, att undersökningen icke synes kunna givas någon högre grad av allmängiltighet. Av de svar, som inkommit under den medicinska undersökningen, framgår icke, att någon väsentlig översjuklighet föreligger bland ovanjordsarbetare. Ej heller anses, att gruvarbetare ovan jord ha ett i förhållande till andra arbetargrupper avsevärt mera pressande arbete eller att ovanjordsarbetarna ha behov av längre semester än arbetare i allmänhet.

Det synes egendomligt, att kommittén vid avgivande av sitt förslag icke tagit hänsyn till angivna uttalanden, vid vilka enligt styrelsens mening bör fästas stort avseende. Däremot har man mycket starkt betonat de ogynnsamma klimatiska förhållandena, under vilka arbetet utföres, samt framhållit, att vissa av arbetarna dessutom ha ett synnerligen ansträngande arbete. Styrelsen kan icke bestrida detta. Emellertid måste framhållas, att arbetet utföres i det fria och icke — såsom underjordsarbete — under ständig artificiell belysning, att andra arbeten kunna vara minst lika tunga som gruv-

arbete av detta slag och att de olägenheter, som klimatet medför, drabba även andra utomhusarbetare i dessa trakter. Skogsarbetare och byggnadsarbetare skulle sålunda ur nu angivna synpunkter med lika stort berättigande kunna göra gällande samma semesterbehov som gruvornas ovanjordsarbetare. Om denna arbetstagargrupp, skulle bli så omfattande som kommittén ifrågasatt, komme de större semesterförmånerna att gälla även för andra arbetare än sådana, för vilka dessa förmåner ursprungligen varit avsedda, d. v. s. egentliga gruvarbetare ovan jord. I förhållande till andra arbetstagare än gruvdriftens skulle en dylik konsekvens framstå såsom en synnerligen stor orättvisa.

Enligt socialstyrelsens mening har kommittén icke styrkt, att gruvarbetarna ovan jord i Norrbottens län skulle vara i behov av längre semester än vissa andra kategorier arbetstagare med utomhusarbete i de nordligaste delarna av landet. Spörsmålet har bedömts allt för ensidigt och isolerat. Det torde därför kunna ifrågasättas, om icke ovanjordsarbetarnas semesterbehov borde prövas i ett större sammanhang. En utredning av semesterbehovet för ett antal yrkesgrupper med utomhusarbete i dessa trakter synes befogad. Därigenom skulle en jämförelse kunna göras mellan de olika grupperna och en säkrare grund för frågans bedömande erhållas.

Jämväl *statskontoret* har ansett, att kommitténs slutsatser på denna punkt icke vore motiverade av det föreliggande utredningsmaterialet.

Överståthållarämbetet har för sin del anfört.

Förslaget torde vara framkommet med tanke på de speciella förhållandena vid de lappländska, långt norr om polcirkeln belägna gruvfälten och hyser ämbetet full förståelse för önskemålet att bereda dessa arbetare något längre semester. Men skall så ske under motivering av gruvfältens geografiska belägenhet måste även uppmärksammas frågan om semesterrätten för andra arbetargrupper i övre Norrland, för vilka behovet av längre tids rekreation kan vara lika motiverat. Huruvida det skulle vara möjligt att låta även dessa sistnämnda arbetarkategorier omfattas av den föreslagna lagstiftningen anser sig *överståthållarämbetet* icke kunna upptaga till bedömande.

Även *länsstyrelsen i Kronobergs län* har funnit det tveksamt, huruvida bärande skäl föreläge att utöka semestern för samtliga gruvarbetare i Norrbottens län.

Bergmästaren i norra distriktet har i här förevarande avseende anfört följande.

Kommittén synes vid sin bedömning hava utgått från förhållandena vid de ovan trädgränsen belägna dagbrotten i Kiruna, den enda arbetsplats i Norrbotten, där dagbrytning nu förekommer i nämnvärd skala. Att arbetet i dessa dagbrott kan vara synnerligen påfrestande vid storm i förening med stark kyla, torde icke kunna förnekas, men vådorna äro knappast av den art, att de kunna avhjälpas med förlängd sommarsemester. Med de synpunkter på semesterbehovets bedömning, som kommittén anlagt, skulle därför en förlängning av semestern överhuvud taget icke komma i fråga för här nämnda arbetarkategori. Vill man det oaktat göra ett undantag med hänsyn till de i viss mån exceptionella förhållanden, som här föreligga, synes en eventuell lagstiftning böra utformas så, att den ökade ledigheten kan förläggas till de dagar, då väderleksförhållandena göra arbetet i dagbrotten särskilt riskabelt. I praktiken skulle detta innebära, att arbetet kunde vid behov helt inställas utan inkomstbortfall för därav berörda arbetare.

I yttrandet har vidare upplysts, att antalet i dagbrott sysselsatta årsarbetare år 1944 uppgick till 529. Av övriga 1 682 ovanjordsarbetare voro ungefär hälften sysselsatta i sovrings- och anrikningsverk och hälften med andra arbeten, huvudsakligen verkstads-, transport- och reparationsarbeten. Då såväl anrikningsverken som verkstäderna i allmänhet torde vara uppvärmda och sovringsverken, även om de saknade uppvärmning, dock gäve ett fullgott skydd mot blåst, finge här sysselsatta arbetare utan tvivel anses arbeta under avsevärt gynnsammare förhållanden med hänsyn till klimatet än stora grupper av arbetare, som icke ansetts vara i behov av särskilda semesterförmåner.

Bergmästaren i västra distriktet har anfört liknande synpunkter samt därjämte framhållit att klimatets menliga inverkan gjorde sig gällande i fråga om samtliga arbetargrupper, som hade sitt arbete förlagt utomhus ovan trädgränsen, såsom exempelvis sten- och mineralbrottsarbetare vid täljstensbrottet i Handöl och glimmerbrotten i Frostviken.

Riksförsäkringsanstalten har i anledning av vad sålunda anförts hemställt att ifrågavarande sten- och mineralbrottsarbetare måtte inrymmas under den föreslagna lagstiftningen. I anledning av bergmästarnas yttranden i övrigt har anstalten uttalat, att det icke borde komma i fråga att vid en lagstiftning i förevarande syfte utesluta samtliga ovanjordsarbetare vid gruvföretag inom Norrbottens län. Beträffande arbetstagare, sysselsatta i krossnings- och anrikningsverk vid gruvan samt i vissa verkstäder hörande till gruvdriften, syntes vad bergmästarna anfört närmast tala för att endast arbetstagare, som hade sitt arbete förlagt i det fria vid själva gruvan, skulle ifrågakomma i förevarande sammanhang. Anstalten vill dock för sin del icke påyrka en sådan begränsning av semesterrätten för gruvarbetare ovan jord.

Kommerskollegium samt *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* ha framfört i huvudsak samma synpunkter som bergmästarna. *Svenska arbetsgivareföreningen* har anfört.

Föreningen vill erinra om att svaren å den av kommittén företagna enquêten bland läkarna icke givit vid handen, att någon översjuklighet skulle föreligga bland ovanjordsarbetare. Såsom framhålles å s. 140 i betänkandet, ha sex av nio läkare, stationerade i Norrland, icke ansett, att gruvarbetare ovan jord ha ett i förhållande till andra arbetargrupper avsevärt mera pressande arbete eller att ovanjordsarbetarna ha behov av längre semester än arbetare i allmänhet. Vissa arbetare utföra ett relativt tungt arbete utomhus, exempelvis borrhare, brytare och lastare. Deras arbete är dock icke svårare än många andra utomhusarbetares. Andra arbetare, exempelvis reparatörer, utföra än utomhus- än inomhusarbete. Lokförare och växlare utföra ett relativt lätt arbete utomhus. Vidare förekommer inomhusarbete av olika slag i verkstäder och sovrings-, krossnings- och anrikningsverk samt maskinhallar. Åt samtliga nu nämnda ovanjordsarbetare vill kommittén bereda förlängd semester. Detta är emellertid en uppenbar orättvisa i förhållande till många andra arbetargrupper såväl i Norrland som i övriga delar av landet, som i många fall utföra tyngre och även i övrigt mera pressande arbete än dessa arbetargrupper. Föreningen får därför bestämt avstyrka förlängning av semestern för gruvarbetare ovan jord i Norrbottens län.

Sveriges industriförbund och jernkontoret ha givit uttryck åt samma uppfattning.

Semesterkommitténs förslag om längre semester för arbetstagare med nattarbete, varmed enligt förslaget skall avses arbete förlagt så, att minst 4 timmar av arbetstiden infalla mellan klockan 22 och klockan 5, har kommittén motiverat därmed att det av den medicinska undersökningen framginge, att dessa arbetstagare hade behov av att få komma i åtnjutande av en relativt lång semester. Även sjuklighetsundersökningen antydde att för vissa nattarbetare förelåge en tendens till höjd sjuklighet. Kommittén har ytterligare anfört att i fråga om nattarbete borde — i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällde enligt arbetstidslagstiftningen — såsom arbetstid betraktas även tid, under vilken arbetstagaren, ehuru han ej utförde arbete i egentlig mening, likväl stode till arbetsgivarens förfogande på arbetsplatsen och ej fritt disponerade sin tid.

Förslaget har även i denna del blivit föremål för vissa erinringar i yttrandena. *Socialstyrelsen* har sålunda i fråga om såväl denna arbetstagargrupp som beträffande mörkrumsarbetare och arbetare, utsatta för röntgen- eller radiumstrålning, förklarat sig vara tveksam om förslagets lämplighet med hänsyn till att dessa kategorier genom en i viss mån formell gränsdragning utskilts från vissa närstående kategorier av arbetstagare. Även *statskontoret* har framhållit, att de föreslagna kategorierna icke vore skarpt avgränsade. Beträffande de arbetstagare, som utförde nattarbete, har statskontoret ifrågasatt, huruvida ett verkligt behov av semester förelåge, då dessa arbetstagare sannolikt hade möjligheter att bättre än andra utnyttja den ljusa delen av dygnet till rekreation.

Svenska arbetsgivareföreningen har anfört, att nattarbetets verkningar liksom skiftarbetets icke ännu vore tillräckligt utredda. Inom kommittén hade på grund av utredningsarbetets starka forcering icke heller gjorts någon utredning vilka grupper som egentligen skulle beröras av den föreslagna bestämmelsen. Troligt vore, att en närmare undersökning skulle visa, att för åtskilliga av dessa grupper en förlängning av semestern icke vore motiverad. Föreningen har vidare anfört följande.

Inom svenska arbetsgivareföreningens verksamhetsområde torde en förlängning av semestern för nattarbetare, sådant förslaget i denna del utformats, komma att gälla huvudsakligen vissa arbetare med vakthållnings- och annat passningsarbete, alltså arbetare som ha ett relativt lätt arbete. Mot bestämmelsen kunna därför göras vägande invändningar ur rättvisesynpunkt. Från de till föreningen anslutna nattvaktsbolagens sida har sålunda exempelvis framhållits, att i varje fall nattvaktsarbetet icke är av sådan art, att det bör berättiga till förlängd semester. Det är här fråga om ett arbete, som i och för sig medför synnerligen ringa ansträngning. Klart är, att åtskilliga personer icke ha förmåga att omställa sin livsföring för nattligt arbete. Det visar sig emellertid i praktiken mycket snart, vilka som äro lämpade för arbetet. På grund av nämnda förhållande har i de större nattvaktsbolagen utvecklingen gått därhän, att man skapat en tämligen fast arbetarstam, som väl anpassat sig efter de egenartade arbetsförhållandena. Hälsotillståndet

hos nattvakterna har varit mycket gott, och sjukledigheten har enligt bologens statistik varit mycket ringa. Det är också rätt naturligt, att hos en nattvakt på grund av arbetets regelbundenhet kroppens funktioner med tiden anpassa sig efter arbetsförhållandena. Nattvakten får i allmänhet under sitt arbete god motion och frisk luft, vilket i sin tur återverkar på hans förmåga att effektivt tillgodogöra sig sömnen under dagen. Man måste taga i betraktande även vilka rekreationsmöjligheter som stå nattvakten till buds jämfört med vad förhållandet är för andra arbetstagare. Nattvakten har stora möjligheter särskilt under sommaren att finna rekreation i sol och luft utomhus under dagen utan att behöva eftersätta sitt behov av sömn. Erfarenheten har även visat, att det nödvändiga antalet timmar sömn utan hälsorisk kan uppdelas i två omgångar. När nattvakten erhåller sin lagstadgade semester, beredes honom vanligen möjlighet att med semestern kombinera sina regelbundet återkommande frinätter, varigenom den effektiva semestern utökas med ytterligare två dagar.

Bankernas förhandlingsorganisation har förklarat, att vid en del — huvudsakligen större — banker funnes anställd vaktpersonal med natttjänstgöring samt att arbetet för denna vaktpersonal endast omfattade vakttjänst inomhus och knappast i och för sig syntes kunna betraktas som särskilt pressande. Det förekomme vidare, att vaktpersonalen hade omväxlande dag- och nattvakt på så sätt, att varje befattningshavare hade dagpass under 4 veckor, därefter nattpass under 4 veckor o. s. v. Denna tjänstgöring finge anses betydligt fördelaktigare än uteslutande natttjänstgöring, liksom den också vore mindre krävande än treskiftsarbete eller tvåskiftsarbete med dag- och nattgång, som icke medtagits i lagen. Arbetstagare med sådan tjänstgöring syntes icke böra omfattas av lagen, som endast borde avse permanent nattarbete.

Sveriges arbetsgivareförening för hotell och restauranter har anfört, att mångt nattarbete icke vore alls pressande utan tvärtom mycket lindrigt. Detta vore fallet exempelvis med arbete såsom nattvaktmästare å hotell, vilket utgjordes av enbart vakttjänstgöring för passning av gäster under natten. Vaktmästarna finge vid det stora flertalet hotell ligga ostörda och sova under många timmar av natten, vid många hotell i bäddad säng. *Föreningen skogsarbeten* har ansett nattarbete i samband med flottning böra undantagas från de föreslagna bestämmelserna och har härom anfört, att vid flottningen arbetet måste rättas efter vind- och väderleksbetingelserna och att skiftbetingat nattarbete som regel icke ifrågakomme. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* har anmärkt, att den föreslagna bestämmelsen skulle komma att beröra bland annat färjvaktspersonal, som nattetid ligger i beredskap ombord på färjorna eller i vaktstugorna, samt ifrågasatt, huruvida arbets-tidsbegreppet borde givas en så vidsträckt tolkning, att jämväl passnings-tjänst komme att falla under begreppet.

Beträffande nattarbete ombord å fartyg har *kommerskollegium* anfört följande.

Bestämmelsen om att arbete fyra timmar i nattskift minst 16 dygn per kalendermånad berättigar till förlängd semester kommer att beröra sjöfarten, låt vara mera slumpartat alltefter resornas längd och anordningen av vak-

terna. Mer eller mindre tillfälligt kan det beträffande vaktindelad personal i enstaka fall inträffa att nattskift infaller under 16 eller någon gång möjligen flera dygn under en månad. Detta kan dock endast mera sällan förekomma och läser för övrigt, om befälet har sin uppmärksamhet riktad därå, lätt kunna undvikas genom tillfällig ändring i vakttjänstgöringen. Med de skiftande tjänstgöringsförhållanden, som råda på sjön, måste en sådan lagstiftning för sjöfartens del betraktas som mindre rationell. Det är att befara att den utan att bli till egentligt gagn kan giva anledning till irritation rörande vakternas anordning och tjänstgöringen i övrigt.

Sveriges redareförening har anfört följande.

Förslaget därom, att längre semester skall utgå till bland annat envar arbetstagare, som har sitt arbete förlagt så, att minst 4 timmar av arbetstiden för dygn infaller mellan klockan 22 och klockan 5, skulle komma att beröra bland annat samtlig däck- och maskinpersonal å fartyg, som befinna sig till sjöss minst 16 dygn av månaden, vilka fartyg uppgå till ett mycket stort antal. Att omlägga arbetet till sjöss, så att detsamma icke bedrivs i skift är av förklarliga skäl omöjligt. Det må i detta sammanhang framhållas, att den tjänstgöring nattetid ombord å fartyg, vilken såsom ovan nämnts förekommer under den tid dessa befinna sig till sjöss, utgöres av för fartygets framdrivande, manövrering eller navigering erforderliga sysslor på däck och i maskin. Vid hamnliggande däremot kan nattarbete i huvudsak endast förekomma, när det är fråga om vakthållning, och rör det sig här icke om arbete i egentlig mening.

Sveriges segelfartygsförening har anfört liknande synpunkter.

I fråga om den föreslagna bestämmelsens utformning har *landsorganisationen i Sverige*, under åberopande av till landsorganisationen avgivna yttranden från *svenska gjutareförbundet* och *svenska typografförbundet*, förordat att den tid, som skall räknas som nattarbete, bestämmas till klockan 21—6. Förstnämnda förbund har i detta hänseende anfört att i många gjuterier vissa arbetare hade sin arbetstid förlagd med minst 4 timmar mellan klockan 22 och 5, medan i andra gjuterier motsvarande arbetare hade sin arbetstid förlagd mellan klockan 17 och 1.30 eller mellan klockan 2 och 11. Dessa senare grupper, som hade samma obekväma och olämpliga arbetstid som den förra, komme att få svårt att förstå att de endast kunde påräkna två veckors semester i motsats till sistnämnda grupp. Svenska typografförbundet har ansett den längre semestern böra utgå för arbete förlagt mellan klockan 21 och 5, varjämte förbundet påyrkat att jämväl skiftarbetare borde komma i åtnjutande av den längre semestern.

Beträffande sistnämnda spörsmål har *arbetsdomstolens ordförande* anmärkt, att under den föreslagna lagtexten komme att inbegripas skiftarbete nattetid, därest det undantagsvis skulle inträffa att arbetstagare under sexton dagar av en kalendermånad utfört dylikt nattligt skiftarbete. Då detta tydligen icke vore avsett, syntes ett uttryckligt påpekande härom vara påkallat.

I fråga om *mörkrumsarbetare* ha några särskilda erinringar mot den föreslagna förlängda semestern icke anförts i yttrandena. *Svenska arbetsgivareföreningen* har beträffande såväl denna grupp som arbetare, utsatta för röntgen- eller radiumstrålning, förklarat, att

i och för sig intet vore att erinra mot en förlängd semester, men att en lagstiftning för enbart dessa grupper saknade betydelse. Vad angår sistnämnda arbetstagargrupp har arbetsgivareföreningen i likhet med *statskontoret* påpekat, att flertalet redan avtalsmässigt fått sina semesterförhållanden ordnade på tillfredsställande sätt. I detta hänseende har *svenska landstingsförbundet* upplyst, att läkare och sjuksköterskor med arbete av ifrågavarande art redan nu av landstingen vore tillförsäkrade 42 dagars semester, under det att biträdespersonalen ägde rätt till semester under 32 kalenderdagar. Man hade vid denna avvägning utgått från att läkare och sjuksköterskor mera direkt hade att taga befattning med sådana moment i arbetet, varigenom de utsattes för strålning, än den i övrigt endast biträdande personalen. Förbundet har vidare anfört, att hänsyn borde tagas till omfattningen av det hälsovådliga arbetet; i annat fall skulle exempelvis en tandsköterska, som under sexton dagar under en kalendermånad medverkat för tagandet varje dag av endast en röntgenplåt, bliva berättigad till den längre semestern. Styrelsen för *svenska stadsförbundet* har liksom *stadskollegiet i Stockholm* förklarat sig ej ha något att erinra mot förslaget i denna del.

Föredraganden.

Semesterkommittén har vid angivandet av de grupper av arbetstagare, för vilka förlängd semester ansetts böra utgå, varit relativt återhållsam. Detta utesluter givetvis icke, att förnyade undersökningar kunna giva vid handen, att ytterligare grupper av arbetstagare ha ett så pressande eller hälsofarligt arbete, att de böra i semesterhänseende jämställas med de grupper, för vilka förlängd semester nu föreslås. Kommittén har under sitt utredningsarbete ägnat särskild uppmärksamhet åt skiftarbetarna. De skäl kommittén anfört för att icke för närvarande föreslå längre semester för denna arbetstagargrupp kan jag godtaga, då det är min avsikt att, så snart 1938 års arbetarskyddskommitté slutfört sitt arbete på en reviderad arbetarskyddslagstiftning, upptaga frågan om verkställande av utredning rörande skiftarbetarnas arbetsförhållanden och de möjligheter som kunna föreligga att avhjälpa de olägenheter skiftarbetet i fysiskt och psykiskt hänseende ger upphov till. Såsom semesterkommittén antytt torde resultatet av en dylik utredning böra avvaktas, innan slutlig ståndpunkt tages till frågan om en förlängd semester för skiftarbetare.

Jämväl i övrigt kan jag i allt väsentligt godtaga den av semesterkommittén föreslagna gränsdragningen. Beträffande vissa arbetstagargrupper, för vilka kommittén endast med tvekan underlåtit att föreslå förlängd semester, hyser jag i likhet med kommittén den uppfattningen, att det föreliggande materialet icke till fullo klarlagt i vad mån en längre semester är påkallad. För den händelse det beträffande dessa liksom vissa andra arbetstagargrupper framdeles skulle ådagaläggas, att behov av förlängd semester föreligger — medverkan till undersökningar härom borde kunna påräknas från såväl arbetsgivar- som arbetarsidan — synes en lösning i många fall kunna åstadkommas avtalsvägen.

I fråga om de grupper av arbetstagare kommittén funnit redan nu böra

genom ändrad lagstiftning tillerkännas en förlängd minimisemester, synes mig någon tvekan icke råda om att gruvarbetare under jord böra omfattas av lagstiftningen. Gentemot resultatet av de undersökningar kommittén verkställt torde de invändningar rörande semesterbehovet för dessa arbetstagare som gjorts i vissa yttranden icke kunna tillmätas någon avgörande vikt.

Vad åter angår gruvarbetare ovan jord i Norrbottens län äga otvivelaktigt de erinringar som anförts i yttrandena en viss tyngd. Det torde icke kunna bestridas, att vad kommittén anfört till stöd för att denna arbetstagargrupp skulle ha ett avsevärt större behov av semester än flertalet andra arbetstagargrupper icke obetingat gäller med avseende å alla arbetstagare inom gruppen. De svåra klimatiska förhållandena för dem, vilka arbeta i det fria, kunna uppenbarligen icke åberopas i fråga om dem, vilkas arbete är förlagt inomhus i sovrings- och anrikningsverk eller i verkstäder. Å andra sidan är det tydligt, att klimatförhållandena kunna vara lika besvärande för vissa andra arbetstagargrupper. Beträffande dessa senare saknas emellertid för närvarande närmare utredning om semesterbehovet, varför frågan om en utökad semester för dem icke synes böra lösas i detta sammanhang. Då därjämte praktiska skäl synas tala för att någon differentiering inom gruppen ovanjordsarbetare icke göres, har jag, om än med viss tvekan, funnit mig böra godtaga kommitténs förslag på denna punkt.

I fråga om nattarbetare har svenska arbetsgivareföreningen ansett de av kommittén gjorda undersökningarna ofullständiga och olägenheterna av nattarbetet ej vara tillräckligt utredda. Även i andra yttranden har beträffande särskilda grupper av nattarbetare ifrågasatts, huruvida ett verkligt behov föreläge av förlängd semester. Den av kommittén verkställda medicinska undersökningen ger dock vid handen såväl att en högre sjuklighet torde föreligga hos åtminstone vissa nattarbetare som att arbetet till sin natur är sådant, att särskilda skadeverkningar därav kunna befaras. Med hänsyn härtill finner jag mig böra tillstyrka en förlängd semester för nattarbetare.

Såsom nattarbete skall enligt kommitténs förslag anses arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infalla mellan klockan 22 och klockan 5. Denna gränsdragning torde, såsom landsorganisationen påpekat, vara något för snäv. I vart fall torde den tid på morgonen, varom här är fråga, böra framflyttas till klockan 6. Jag vill alltså förorda, att såsom nattarbete skall anses arbete, förlagt så att minst fyra timmar av arbetstiden infalla mellan klockan 22 och klockan 6.

I ett yttrande har ifrågasatts, att nattarbete icke skulle medföra förlängd semester i den mån det utfördes såsom skiftarbete. Därest emellertid skiften skulle vara så anordnade, att arbetstagaren måste arbeta nattetid i den utsträckning som eljest skulle berättiga honom till förlängd semester, torde den omständigheten att arbetet utförts såsom skiftarbete icke böra medföra att andra regler skola tillämpas än de för annat nattarbete föreskrivna.

Vad slutligen angår mörkrumsarbetare och arbetare, vilka

i arbetet utsättas för röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen, har jag icke något att invända mot kommitténs förslag. I fråga om sistnämnda grupp torde, såsom svenska landsförbundet erinrat, viss hänsyn böra tagas till omfattningen av det hälsovådliga arbetet. Kommittén har härutinnan anfört, att det städse borde förutsättas att arbetstagaren hade sådan befattning med röntgenapparat eller med radioaktivt ämne, att fara för inverkan vore för handen. Vad kommittén sålunda anfört bör enligt min mening läggas till grund för tolkningen av lagstiftningen på denna punkt.

2 §.

I denna paragraf, som motsvarar 3 § i kommitténs förslag, ha upptagits de särskilda föreskrifter om semesterns längd som skola gälla för de i lagen avsedda arbetstagargrupperna. För att arbetstagare skall kvalificera sig till den längre semestern fordras, att han under den kalendermånad, varom är fråga, utfört sådant arbete, som medför dylik rätt, å minst sexton dagar. Vad angår nattarbete torde härvid, i enlighet med förutsättningarna för att dylikt arbete skall anses såsom kvalificerande för längre semester, såsom arbetsdag böra räknas tid från klockan 22 till klockan 6. Räknades tiden efter kalenderdygn, skulle ett arbetspass, som slutade klockan 2, anses som två arbetsdagar, å vilka nattarbete utförts, vilket icke kan anses rimligt.

Paragrafens andra stycke upptager i enlighet med semesterkommitténs förslag vissa modifikationer i allmänna semesterlagens bestämmelser om att i viss utsträckning dag, då arbetstagaren under pågående anställning varit borta från arbetet, skall jämsställas med dag, å vilken arbete utförts. I enlighet med vad semesterkommittén i sin motivering till här förevarande paragraf anfört, må anmärkas, att om arbetstagare under samma månad utför skilda arbeten, som enligt 1 § kunna kvalificera honom till förhöjt antal semesterdagar, utan att han dock i något av dem kommer upp till 16 dagar, han givetvis bör, därest det sammanlagda dagantalet uppgår till 16, bli berättigad till förlängd semester. Å andra sidan bör, om i dylikt fall för något av arbetena gäller högre antal semesterdagar — såsom sysselsättning med röntgen — än för det eller de andra arbetena, semestern utgå endast efter det lägre dagantalet.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § i kommitténs förslag.

Kommittén har ansett, att tvist huruvida visst arbete vore sådant som skulle berättiga arbetstagaren till förlängd semester borde kunna hänskjutas till avgörande av en myndighet, i vars beslut deltoge representanter för såväl arbetsgivare som arbetstagare och som hade tillgång till teknisk sakkunskap. Såsom sådan myndighet har kommittén — med hänsyn jämväl till att tvister av förevarande natur lämpligen borde kunna lösas i enklare administrativ väg än genom ett domstolsförfarande — ansett arbetsrådet lämpligt. Bestämmelsen i ämnet har kommittén funnit böra utformas i nära

överensstämmelse med motsvarande stadganden i arbetstidslagarna och butikstängningslagen. Det borde alltså ankomma på arbetsrådet att på begäran av domstol eller den, vars rätt därav berördes, träffa avgörande i här avsedda spörsmål. Arbetsrådets beslut borde med hänsyn till rådets sammansättning och den särskilda sakkunskap, som stode till rådets förfogande, vara bindande för domstol. I de fall där fråga vore om radiologiskt arbete borde medicinalstyrelsens yttrande inhämtas.

I anledning av kommitténs sålunda gjorda uttalanden har *arbetsdomstolens ordförande* anfört följande.

I fråga om den processuella behandlingen av semester mål har det alltid betraktats såsom en stor olägenhet, att man av tekniska skäl måst införa en dualism i förfarandet, så att mål under vissa förutsättningar upptagas av arbetsdomstolen och under andra av allmän domstol. Nu har kommittén genom förslagets 2 § för prövning av semesterfrågor infört en tredje myndighet nämligen arbetsrådet, vilket i och för sig synes olämpligt såsom ägnat att ytterligare öka splittringen i den processuella behandlingen. Jag anser emellertid förslaget i denna del olämpligt även ur en annan synpunkt. Enligt vunna erfarenheter kan man vänta, att i många fall frågan, huruvida arbetet faller under lagen, kommer att vara kombinerad med andra tvistefrågor, särskilt rörande tillämpningen av 7 § semesterlagen och de avvikelser därifrån, som stadgats i detta särskilda lagförslag. Därvid kan det lätteligen inträffa, att frågorna äro så pass sammanvävda med varandra, att deras avgörande bör ske i ett sammanhang. Ej heller kan jag se, att särskilda praktiska skäl tala för att lägga frågorna om lagens tillämplighet under administrativ myndighet. Snarare tvärt om. Dessa frågor skilja sig icke i princip från andra semesterspörsmål. Även här gäller det slitande av en tvist mellan enskilda parter, där domstolsprövning är påkallad med hänsyn till behovet av kontradiktorisk förhandling och bevisnings framläggande. Uppmärksamheten må också fästas vid följande förhållande. Enligt de eljest tillämpliga forumreglerna skulle frågan om lagens tillämplighet med hänsyn till arbetets beskaffenhet, statistiskt sett, i de ojämförligt flesta fallen komma under arbetsdomstolens bedömande. Sålunda torde nästan undantagslöst detta bli händelsen i fall enligt punkterna 1)–3). Endast i fall enligt punkterna 4) och 5), vilka avse arbeten av mycket begränsad omfattning, torde något egentligt utrymme finnas för prövning av allmän domstol. Vad arbetsdomstolen angår är ju denna i likhet med arbetsrådet sammansatt med representanter för arbetsgivare och arbetare. En prövning där ligger fullständigt i linje med domstolens verksamhet i övrigt; liknande gränsdragningar av mycket svårare beskaffenhet förekomma talrikt i samband med tolkning av kollektivavtal. Proceduren vid arbetsdomstolen är visserligen en helt annan än hos arbetsrådet eller annan administrativ myndighet, men sakligt sett är den icke nämnvärt mera invecklad. På grund av sålunda anförda skäl hemställer jag, att § 2 i förslaget får utgå. Därmed är icke sagt, att icke arbetsrådets sakkunskap liksom andra administrativa myndigheters kan vara till stort gagn för domstolarna, och jag utgår från att det står domstolarna fritt att begära icke bindande yttrande från arbetsrådet lika väl som från andra myndigheter.

Semesterkommitténs förslag att arbetsrådet på begäran skall avgöra huruvida visst arbete är sådant som avses i förevarande lag finner jag mig böra tillstyrka. Det torde visserligen, såsom arbetsdomstolens ordförande anmärkt,

Föredraganden.

i många fall komma att inträffa, att tvist i ifrågavarande hänseende uppkommer i samband med andra tvistefrågor, vilkas lösande ankommer på domstol. Det är emellertid icke uteslutet att i åtskilliga fall — exempelvis i samband med avtalsförhandlingar — någon aktuell tvistefråga av beskaffenhet att böra hänskjutas till domstol icke föreligger mellan dem, vilkas rätt beröres av frågan, huruvida visst arbete är sådant, att det kan medföra rätt till förhöjt antal semesterdagar. I dylikt fall bör enligt min mening arbetsrådet äga befogenhet att på ett för parterna bindande sätt avgöra tvistefrågan. Uppkommer frågan i samband med rättegång mellan parterna, skall den enligt kommitténs förslag hänskjutas till arbetsrådet endast under förutsättning att part begär det eller domstolen finner det nödigt. Föreligger ingendera av dessa förutsättningar är domstolen oförhindrad att självständigt avgöra frågan; inhämtas arbetsrådets utlåtande blir däremot domstolen bunden därav. Med hänsyn till arbetsdomstolens sammansättning och arbetsuppgifter kunde det i och för sig tänkas, att det av semesterkommittén föreslagna stadgandet icke gjordes tillämpligt, då fråga huruvida visst arbete är sådant, att det berättigar till förlängd semester, föreligger till bedömande i ett vid arbetsdomstolen anhängigt mål. Enhetlighet i förfarandet i här ifrågavarande avseende synes mig emellertid önskvärd, varför jag ej funnit anledning föreslå någon ändring i kommittéförslaget på denna punkt.

4 §.

Förevarande lag avser endast att reglera semesterns längd för däri avsedda arbetstagare. I övriga hänseenden skall allmänna semesterlagen gälla i fråga om den förlängda semestern med det undantag att, såsom jag förut anfört, någon uppdelning av semestern icke skall kunna äga rum mot arbetstagarens bestridande med mindre arbetsrådet lämnat tillstånd därtill. Föreskrift här om har upptagits i denna paragraf.

Lagens ikraftträdande.

I likhet med de föreslagna ändringarna i allmänna semesterlagen torde förevarande lag böra träda i kraft den 1 juli 1946.

I enlighet med det förut sagda ha inom socialdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester samt
- 2) lag om semesterns längd för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för

¹ Det under 2) upptagna lagförslaget, vilket fränsett rubrikens lydelse och några smärre redaktionella jämkningar är lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här uteslutits.

det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils Hedfors.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 7, 12 och 18 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

Semester utgår med en dag för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar, och med ytterligare en halv dag för varje sådan månad, därest arbetstagaren vid månadens ingång ej fyllt aderton år. Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag — — — till godo.

Dag, under — — — sådan dag.

Om semesterns längd för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete stadgas i särskild lag.

12 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket b)—d) och tredje stycket skall jämföras med tid å vilken arbete utförts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Vad sålunda föreskrivits skall dock, i vad avser semestertid utöver sex dagar, icke gälla beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lantbrukshåll, såframt arbetstagaren vid tiden för semesterns början fyllt aderton år.

Överstiger semestertiden tolv dagar, och är rätten till sådan längre semester grundad på att arbetstagaren vid semesterrättens förvärvande ej fyllt aderton år, må utan hinder av vad i andra stycket är stadgat semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

Semester för — — — svensk hamn.

18 §.

Semesterlönen för arbetstagare, som avses i 4 §, utgör fyra procent av arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under de kalen-

derkvartal eller däremot enligt 17 § svarande perioder av kvalifikationsåret, för vilka rätt till semesterlön föreligger, samt ytterligare två procent av arbetsinkomsten för kvartal eller period, vid vars ingång arbetstagaren ej fyllt aderton år.

Beträffande arbetstagare, varom här är fråga, skall vad i 14 § tredje stycket och 15 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Semesterlönen skall — — — dess utgång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag sådan utökad semesterrätt som avses i lagen kan förvärfvas.

Vad i 12 § tredje stycket nya lagen är stadgat skall icke tillämpas med avseende å arbetstagare, som enligt avtal, gällande för viss vid lagens ikraftträdande ännu icke tilländalupen tid, är berättigad till längre semester än tolv dagar.

Semesterkommitténs lagförslag.

Förslag

till

Lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Härigenom förordnas, att 7, 12, 18, 22, 23 och 26 §§ lagen den 29 juni 1945 om semester skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår.

7 §.

Semester utgår för varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst sexton dagar. För varje sådan månad till och med den, varunder arbetstagaren fyller sexton år, förvärfvar han rätt till två semesterdagar, för tiden därefter till och med den månad, varunder han fyller aderton år, en och en halv semesterdag samt för tiden därefter en semesterdag. Uppstår vid beräkningen av semesterens längd brutet dagantal, skall semesteren utgå med närmast högre antal dagar.

Med dag — — — till godo.

Dag, under — — — sådan dag.

Beträffande arbetstagare, vilka avses i lagen den _____ om semesterens längd för arbetstagare, som utföra vissa särskilt pressande eller hälsofarliga arbeten, skall i de avseenden, varom i denna paragraf är fråga, gälla vad i nämnda lag är särskilt stadgat.

12 §.

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semesteren, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semesteren icke förläggas till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket b)—d) och tredje stycket skall jämnställas med tid å vilken arbete utförts.

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagaren. Överstiger semestertiden tolv dagar, är arbetsgivaren dock berättigad att förlägga semesteren till två skilda perioder, varav den ena utgör minst tolv dagar.

Vad i andra stycket föreskrivits om att semesteren skall utgå i ett sammanhang skall, i vad avser semestertid utöver sex dagar, icke gälla beträffande arbetstagare vid jordbruket jämte därtill hörande binäringar och trädgårdsskötseln samt beträffande hembiträde i lanthushåll, såframt arbetstagaren vid tiden för semesteren fyllt aderton år.

Semester för — — — svensk hamn.

18 §.

Semesterlönen för arbetstagare, som avses i 4 §, beräknas å arbetstagarens sammanlagda arbetsinkomst hos arbetsgivaren under de kalenderkvar-

tal eller däremot enligt 17 § svarande perioder av kvalifikationsåret, för vilka rätt till semesterlön föreligger. Härvid skall semesterlönen utgöra åtta procent av arbetsinkomsten till och med det kvartal eller den period, varunder arbetstagaren fyller sexton år, sex procent av arbetsinkomsten för tiden därefter till och med det kvartal eller den period, varunder han fyller aderton år, samt fyra procent av arbetsinkomsten för tiden därefter.

Beträffande arbetstagare, varom här är fråga, skall vad i 14 § tredje stycket och 15 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Semesterlönen skall — — — dess utgång.

22 §.

Semesterersättning skall utbetalas senast inom en vecka från utgången av det kalenderkvartal, varunder arbetstagarens anställning upphört, eller, där-est arbetstagaren innehaft sin anställning sedan minst tre månader, senast inom en vecka efter anställningens upphörande. Möter hinder mot att inom nu angiven tid beräkna semesterersättningens storlek, må ersättningen utbetalas senare; dock skall semesterersättningen i dylikt fall utbetalas senast inom en vecka sedan hindret upphört.

Har arbetstagare, som är berättigad till semesterersättning, vid tiden för dess gäldande ännu ej fyllt tjugo år, åligger det arbetsgivaren att å särskilt postgirokonto insätta det belopp, vartill ersättningen uppgår, för att beloppet skall där innestå till dess arbetstagaren får tillfälle att hålla semester. Närmare föreskrifter om insättning å och utbetalning från postgirokontot meddelas av Konungen.

Konungen äger att i vad avser viss grupp av arbetstagare befria arbetsgivare från den i andra stycket stadgade skyldigheten att anlita postgiro-rörelsen.

Begär arbetstagare, som är berättigad att från postgirokontot utbekomma semesterersättning, av arbetsgivaren ledighet för hållande av semester, bör sådan ledighet icke utan synnerliga skäl förvägras honom.

23 §.

Utgifter arbetsgivare, som enligt 22 § är skyldig att å särskilt postgirokonto insätta arbetstagare tillkommande semesterersättning, sådan ersättning i annan ordning än där sägs, straffes han med böter, högst etthundra kronor, vilka böter tillfalla kronan.

Åsidosätter arbetsgivare eljest sina förpliktelser enligt denna lag, skall han gälda, förutom den semesterlön eller semesterersättning vartill arbetstagaren på grund av lagen kan vara berättigad, ersättning för uppkommen skada.

Vid bedömande — — — ekonomisk betydelse.

Om det — — — äga rum.

26 §.

Förseelse, varom förmåles i 23 § första stycket, skall åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men i annat fall vid allmän domstol.

Mål, som eljest avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av allmän domstol; dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen.

I fråga — — — lag sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag semester rätt enligt lagen kan förvärvas.

F ö r s l a g

till

Lag om semesterns längd för arbetstagare, som utföra vissa särskilt pressande eller hälsofarliga arbeten.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag avser

- 1) arbete under jord i gruva eller stenbrott,
- 2) gruvarbete ovan jord i Norrbottens län,
- 3) arbete förlagt så, att minst fyra timmar av arbetstiden för dygn infalla mellan klockan 22 och klockan 5,
- 4) arbete, däri arbetstagaren under minst fyra timmar av arbetstiden för dygn sysselsättes i mörkrum, samt
- 5) arbete, däri arbetstagaren utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen.

2 §.

På begäran av domstol eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är sådant, som avses i denna lag.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, som i första stycket sägs, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant åskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

3 §.

För varje kalendermånad av kvalifikationsåret, under vilket arbetstagare för arbetsgivarens räkning å minst sexton dagar utfört i denna lag avsett arbete, utgår semestern med en och en halv dag om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 1)–4), samt med tre dagar om arbetet är sådant, som omförmäles i 1 § under 5). Uppstår vid beräkningen av semesterns längd brutet dagantal, skall semestern utgå med närmast högre antal dagar.

Med avseende å semester, som utgår enligt första stycket, skola bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena lagen om semester äga motsvarande tillämpning. Därvid skall dock iakttagas,

1) att dag, varunder arbetstagaren åtnjutit semester, icke må räknas honom till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar, därest han icke omedelbart före och efter semestern utfört sådant arbete, som berättigar honom till dylik förhöjning, samt

2) att dag, varunder arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av anledning, varom förmäles i 7 § andra stycket b)–d) lagen om semester, icke må räknas arbetstagaren till godo för erhållande av förhöjt antal semesterdagar, därest sådant arbete, som berättigar arbetstagaren till dylik förhöjning, uppenbarligen icke kunnat beredas honom å sådan dag.

4 §.

Vad i 3 § stadgas skall icke gälla, där tillämpning av bestämmelserna i 7 § första stycket lagen om semester skulle bli för arbetstagaren förmånligare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946. I den mån arbete, som avses i lagen, utföres efter dennas ikraftträdande, kan å arbetet grundas rätt till semester av sådan längd, som föreskrives i lagen.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 28 mars 1946.

N ä r v a r a n d e:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 22 mars 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 februari 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester;*
samt

2) *lag om semesterns längd för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av t. f. chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet revisionssekreteraren L. G. Ohlsson.

Lagrådet yttrade:

Bestämmelsen i 12 § tredje stycket lagen angående ändring i semesterlagen är avsedd att utgöra ett undantag från det i andra stycket första punkten givna stadgandet. Avfattningen av nämnda bestämmelse kan emellertid föranleda det missförståndet, att densamma innebär en avvikelse även från den i andra stycket andra punkten upptagna regeln. Lagrummets innebörd skulle framgå tydligare, därest innehållet i tredje stycket införes omedelbart efter andra stycket första punkten samt andra punkten i samma stycke upptages såsom ett nytt tredje stycke. Iakttages detta, erfordras ändring jämväl av övergångsbestämmelsen till förevarande lag.

I övrigt lämnas förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars
1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Mossberg lagrådets den 28 mars 1946 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 22 februari 1946 remitterade förslagen till

1) *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester; samt*

2) *lag om semesternas längd för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.*

Med förmälan, att de erinringar av formell natur lagrådet framställt synes böra beaktas samt att jämväl i övrigt vissa redaktionella jämkningar torde böra vidtagas i lagförslagen, hemställer föredraganden, att dessa i sålunda ändrat skick — det under 2) anmärkta med rubriken *lag om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete* — måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans Bergström.